

EGY PÁPAI KÖVET MÁTYÁS UDVARÁNÁL.

(1488—1490.)

IRTA

FRAKNÓI VILMOS.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1901.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Nehezebb feladata a szent-szék követére Magyarországon még nem várakozott, mint az vala, a mit Mátyás udvaránál Pecchinoli Angelo volt hivatva megoldani.

Attól fogva, hogy Zsigmond király 1403-ban IX. Bonifác pápának az engedelmességet fölmondotta, Magyarország és a szent-szék között olyan feszült viszony soha sem állott fönn, mint Mátyás uralkodásának utolsó éveiben. A nyílt szakadás küszöbéig jutott el a király; hogy ezt át nem lépte, VIII. Ince pápa önmegtagadó türelmének és magyarországi követe ügyességének köszönhetette.

Politikai és egyházi téren az összeütközésekre vezető alkalmak végzetesen torlódtak össze.

A pápa, mindjárt trónralépte után (1484 nyarán), kényszerítve látta magát arra, hogy erélyes intézkedéseket tegyen Ferdinánd nápolyi királlyal szemben, a ki mint a szent-szék hűbérese kötelezettségeinek meg nem felelt, országában az egyházak jogain sokféle sérelmeket ejtett, a világi urakat erőszakoskodásaival arra utalta, hogy

Rómában keressenek menedéket. Ferdinánd ekkor segítséget kért vejétől, a magyar királytól, ki azt felajánlotta, sőt fenyegetődzött, hogy a pápának az engedelmességet felmondja, és az egyetemes zsinathoz felebbez.*

Mátyás, hogy olaszországi hadjárat esetén kikötő álljon rendelkezésére, a szent-szék fenhatósága alatt álló Ancona városával szövetségre lépett. Egyszersmind a pápai állam szomszédságában uralkodó több fejedelemmel és condottieri-vel tárgyalásba bocsátkozott, hogy fegyveres szelálatukat magának biztosítsa.

Ellenben a pápa, ilyen körülmények között, mind szorosabbra fűzte viszonyát azon hatalmaságokhoz, a melyeknek támogatására számíthatott, első sorban a császárhoz és a velencei köztársasághoz. Ezeknek befolyása pedig arra bírta őt, hogy Mátyás egyik leghőbb óhajtatását felkarolni tartózkodott. A király ugyanis azon fáradozott, hogy udvarához bocsássák Dsem török herceget, ki bátyja Bajazet török császár ellen felázadott, és leveretvén Ródosz szigetére a Jánclovagrend pártfogása alá menekült, a honnan Franciaországba a lovagrend egyik várába szálltatott. Mátyás remélette, hogy Dsem és párthívei közreműködésével Bajazet ellen indítandó háborúban bizonyos diadalra számíthatna; minél fogva

* V. ö. e sorok írójának munkáját: Mátyás király élete. (Budapest. 1890) 310.

azokban, kik Dsem kiszolgáltatását elleneztek, nemcsak a saját, hanem az egész kereszténység ellenségeit látta.

A feszültséget; a mit politikai ellentétek támasztottak, fokozták a főpapi javadalmak betöltése körül keletkezett bonyodalmak.

Az esztergomi érsekség és az egi püspökség Aragoniai János és Verónai Gábor bibornokoknak (1485—1486) Rómában bekövetkezett halálával üresedett meg. A pápa, régi joggyakorlatra támaszkodván, s illetékesnek tekintvén magát arra, hogy utódjuk kinevezéséről maga rendelkezék, a két javadalmat a bibornoki testület legtekintélyesebb tagjainak: Sforza Ascániónak és Borgia Rodrigónak szánta. Azonban Mátyás a magyar korona kegyúri jogainak csorbíthatlan megóvása mellett hajthatatlan szilárdsággal foglalt állást, így hogy VIII. Incze nagyobb bajok elhárítása végett, jelöltjeit elejtván, a tizenegy esztendő Hippolyt esztei herceget az esztergomi érsekség adminisztrátorává nevezte ki, és Dóczy Orbán kincstárnokot a győri püspökségről az egre helyezte át (1487).

Alig hogy ezen ügyek elintézését nyertek, újabb nehézség merült föl.

Az olmücsi püspöki széket 1484-ben, Mátyás kivánatára, káptalani választás alapján, Filipecz (Pruisz) János váradi püspök foglalta el, a nélkül, hogy a pápai megerősítésért folyamodnék. Három évvel utóbb Mátyás mást gondolt, és azzal a kérés-

sel fordult Rómába, hogy az olmüezi püspökség adminisztrátorává Vitéz János szerémi püspök neveztesse ki. VIII. Incze ezt a kívánságot annál nagyobb készséggel teljesítette, mert a váradi püspök azzal vádoltatott, hogy a husszita eretnekséghez szít. Azonban Filipecz az olmüezi püspökséget vonakodott elhagyni, a király pedig, az ő nyílt ellenszegülésével szemben, jóakarátú semlegességet tanúsított; sőt mikor ellene a pápa egyházi büntetéseket készült alkalmazni, ezeknek felfüggesztését kérte.

Miként a főpapi javadalmak adományozásában Mátyás az egyház törvényein és érdekein gyakran túltette magát, úgy ezeken nem egyszer sérelmet ejtett, mikor haragját, boszúját főpapokkal éreztette. Rómában különösen kínos hatást idézett elő azzal, hogy Váradi Péter kalocsai érseket és az olasz Leontius János pécsi prépostot börtönbe vetette, éveken át fogva tartotta, a nélkül, hogy ellenök a kánonok értelmében vádat emelt és törvényes eljárást indított volna.

VIII. Incze, miután trónralépte óta, ilyen sűrűlódások és összeütközések közepett, négy esztendő telt el, arra határozta el magát, hogy Magyarország és a szent-szék között a régi benső viszony helyreállítása végett, követet küld Mátyás udvarába.

Választása Pecchinoli Angelo püspökre esett, ki a diplomacia terén most volt megleendő a legelső lépést. A pápai állam Civita-Castellana

aevü városkájában született, ugyanott kanonokká lett, 1486 nyarán pedig az ortei és civitá-castellani egyesült egyházmegyék főpapjává nevezetett ki.¹ VIII. Ince udvarához hívta őt meg, és közvetlen környezetében mint titkárt alkalmazta;² majd fölsímvén kiváló tulajdonságait, alkalmasnak tartotta arra, hogy a magyarországi nehéz missiót rá bizza.

Pecchinoli nem volt humanista. Iratainak pongyola, úgyszólván barbár latinsága feltűnően elüt a klasszikai, elegáns irálytól, mely az udvaroknál divatos volt. De ezt a fogyatkozást ebben az esetben nem lehetett lényeges hátránynak tekinteni. A cicerói retorika eszközeivel Mátyásra nem gyakorolhatott hatást. Nem az volt rendeltetése, hogy tapsokat, dicsőséget arasson; azon kellett lennie, hogy meggyőzzön, bizalmat keltsen, megnyugtasson. Az orteipüspökben kivételes mértékben megvoltak a szükséges kellékek, hogy a lángeszű, szenvedélyes, erőszakos természetű királynál sikerre számíthasson. Magas értelmi fejlettséggel az önfegyelmzés és nyugalom, a határozottság és simaság, a becsületesség és megbízhatóság előnyei egyesültek benne.

Azt a felfogást, mely Mátyás lelkében meggyökerezett, hogy a pápát minden eljárásában

¹ Ughelli: Italia Sacra. (Velence, 1797.) I. 601, 742.

² Síriratában «apostolicus secretarius» czímet visel. Ugyanott 601.

világi szempontok, hatalmi és családi érdekek vezérlik, csak olyan diplomata ingathatta meg, ki korának és környezetének elvilágiasodott szellemétől érintetlenül maradván, erős meggyőződést, hajthatatlan hithűséget, megvesztegethetetlen erkölcsi szigort hoz magával; ki a hétköznapi diplomaták fegyvereit, a furfangos cselszövényt, hazugságot és színlelést mellőzvé, az egyenes úton halad, teljes loyaltással szolgál a rábizott szent ügynek. Ilyen volt Pecchinoli.

Az ő egyéniségét és Mátyás udvaránál kifejtett tevékenységét híven megismertetik velünk az ő jelentései, melyeket a szerencse kedvezése úgyszólván teljesen föntartott részünkre.* Értéküket emeli irójuknak azon igyekezete, hogy a király nyilatkozatait, észrevételeit lehetőleg szósz szerint közölje küldőjével. Rendkívüli emlékező tehetségét támogatta az a szokatlan, sőt példátlanul álló eljárása, hogy az audiencia alatt a király szavait, gyorsíró módjára, jegyezte.

* A pápai követek jelentései a XVI. századot megelőző időkből a vatikáni levéltárban csak gyéren találhatók; úgyszólván mind elpusztultak; Pecchinolitól egyetlen egy van meg, az, melyet 1489 június 1-én írt, és 25-ikén hosszú utóirattal látott el. (Kiadta Theiner: *Hungaria Sacra* II. 521—30.) Ellenben a velencei szent Márkkönyvtárban (Classis X. Codex CLXXV) megvan annak eredetiben a legátus 1489. január 30, ápril 17, május 15, szeptember 18, október 15, november 27, december 26 és 1490. január 6-ikán kelt jelentései. Ezek mind kiadatlanok.

Igy hű és élénkszínezetű képet nyújt Mátyással folytatott társalgásairól, eszmecseréiről és vitatkozásairól, melyek néha drámai érdekességű mérkőzésekké alakultak. Ezekben a nagy királlyal méltó ellenfél állott szemközt.

I.

VIII. Incze 1488 szeptember első napján állította ki Pecchinoli Angelo részére a megbízó és meghatalmazó okiratokat, melyek a lehető legszélesebb hatáskörrel, a «legatus de latere» jogával, ruházzák föl.*

A részére adott utasításban a pápa onnan indul ki, hogy mint Krisztus nyájának hű pásztora, hön öhajtja a keresztény fejedelmek, első sorban a császár és a magyar király között a béke helyreállítását. A legátus tehát inteni fogja Mátyást, hogy a császár ellen indított háborút hagyja abba és a fenforgó viszály kiegyenlítését bizza a pápára; ellenben erejét irányozza a törökök ellen, a mely vállalatban a szent-szék és a keresztény hatalmak hathatós közreműködésére számíthat.

Továbbá elő fogja terjeszteni a nápolyi király hűtelen eljárását, mely szerint a pápával kötött egyességét megszegte, az egyház és a szent-szék

* Theiner: II. 515.

jogain ejtett régi sérelmeket újakkal tetézte. Igyekezni fog rábírni a királyt, hogy ipjának segítségét ne nyujtsa; biztosítván őt arról, hogy viszont a pápa mindenkor kész méltányos föltételek alatt újból kibékülni vele.

Meg kell győznie a királyt arról, hogy Anconával szövetségre lépven, a szent-szék jogait megsértette; minélfogva köteles a szövetséget mielőbb felbontani.

Tolmácsolni fogja a pápa azon óhajását, hogy a kalocsai érseket a király vizsgálat és per mellőzésével, bocsássa szabadon; csak ha ezt el nem érheti, vállalkozhatik a legátus a birói eljárás megindítására, a törvényes formák szigorú megtartásával. Ezen ügy sikeres elintézése után lépéseket kell tennie a végből, hogy Leontius pécsi prépost szabadságát, Váradi Pál az érsek öcséje pedig a javadalmakat, melyektől megfosztatott, visszanyerje.

Filipecz váradi püspök ellen, az eretnekség vádjára tárgyában vizsgálatot indít, és ha az olmücsi püspökséget Vitéz Jánosnak átadni ezen túl is vonakodnék, egyházi büntetéseket alkalmaz.

A pápa jól tudta, hogy mindezen ügyek tárgyalása a királyt kellemetlenül fogja érinteni, s hogy tőle engedményeket csak megfelelő értékű vizsonzolgálat árán várhat. A helyzet alapos ismeretét árulja el az a körülmény, hogy Mátyást, a Corvin János trónöröklése biztosítására czélzó erőfeszítéseiben támogatva, igyekezett megnyerni.

A legátusnak ugyanis meghagyta, hogy a Corvin János és Bianca milanói hercegnő között létrejött házassági frigy alkalmából szerencsekívánatait tolmácsolván, egyúttal nyilatkoztassa ki, hogy Mátyás természetes gyermekét «az apostoli szent-szék és a kereszténység kiváltságos fiának» tekinti a pápa; iránta «az ő jeles lelki tulajdonságai miatt csodálattal és hő szeretettel viseltetik»; óhajtja, hogy «atyja és nagyatyja nyomdokaiba lépve, a kereszténység győzhetetlen bajnokává nevedjék»;» ajánlja, hogy «a hadi és politikai ügyek intézésébe idejekorán avattasséke be»; végre igéri, hogy «a herceg dicsőségének és rangjának gyarapítására» örömmel fog mindent megtenni, a mi hatalmában áll.¹

II.

A legátus október vége felé érkezett Bécsbe,² hol Mátyás már egy esztendő óta udvarát tartotta.

¹ A legátus utasításai több külön okiratba foglaltattak. Csak az egyik van meg a pápai levéltárban. (Teleki: Hunyadiak kora. XII. 418. Theiner: II. 514.) A többinek tartalmára a legátus jelentéseiből vonhatunk következtetést.

² Megérkezésének időpontját nem határozhatjuk meg. Első jelentése, a mit Bécsből megérkezése után küldött, elveszett. Azután hosszú ideig nem írt, a mit a tél zordóságával és azzal okadatol, hogy kevés alkalom van levelet küldeni Olaszországba. Végre 1489 január 30-ikán maga küld futárt, a ki hosszú jelentését viszi a pápának.

Az első ünnepélyes fogadás alkalmával, miután üdvözlő beszédét elmondotta és a megbízólevelet átnyújtotta, a király elbocsátá az őt környező urakat, és egyedül maradt a legátussal, ki akkor előadta, a mit utasítása magában foglalt. A király válasza így hangzott:

«Hálát adok Istennek, a ki azt a gondolatot sugalmazta ő szentségének, hogy a törökök ellen a keresztény hatalmaktól közös erővel indítandó hadjárat ügyét fölkarolja. Helyes, hogy a támadó hadjáratral összekapcsolt súlyos terhet ő szentsége nem akarja egyedül magára venni. Én szintén úgy csak vállalkozhatom a háború megindítására, ha a többi hatalmak közreműködése felől bztos lehetek. Ellenben nem tarthat vissza az a körülmény, hogy a törökökkel békét kötöttem; ezt ő szentsége parancsára bármikor felbontani kész vagyok. Az osztrák háború sem szolgál akadályul; mert az osztrák herczegségekben tett foglalásaim megoltalmazására csekély haderő elegendő. Személyesen kívánnám a törökök ellen vezetni seregemet. Életem és erőm hátralevő részét örömmel áldoznám a szent vállalatra, a melyért élni és meghalni egyaránt szép feladat. A támadó föllépésre a mostani időpont kiválóan alkalmas; a miért is a törökök a háborútól soha annyira nem féltek mint most.

Ő szentsége áldását és szerencsekívánatait, melyekkel János herceget kitünteti, hálásan fogadom. A milánói frigyét, ha tudom, hogy ő

szenzsége óhajtja, már korábban is létrehoztam volna. Magam és szeretett fiam, az egész országgal ő szenzségének rendelkezésére állunk!

Sajnálattal értesültem arról, hogy a nápolyi király az elvállalt köteleességeknek meg nem felelt. Gyávabb embert mint ő, nem ismerek; félelmében mindent megígér, a veszély elmúltával semmit sem teljesít. Ő szenzségének békés hajlamáért nagy hálával tartozom. Véleményem szerint, ő szenzsége meglegedhetnék azzal, hogy a nápolyi király, a hűbéri adó fejében, néhány gályát és bizonyos számú fegyvereseket tartson az egyházi állam oltalmára. Talán rá lehetne birni, hogy még némi csekély pénzösszeget is fizessen; fősvény embertől el kell fogadni, a mit tőle kapni lehet. Különben a király öreg ember, kinek élete nem nyúlhat hosszúra; ám töltse békében hátralevő napjait; halála után ő szenzsége úgy járhat el, a mint a viszonyok engedik.» Végül azt a kérdést vetette föl, hogy ő szenzségét, a békekötés melyik föltételének megszegése háborította föl leginkább?

A *legátus* úgy nyilatkozott, hogy a nápolyi király egyetlen békeföltételt sem teljesített; ő szenzsége haragját leginkább azzal vonta magára, hogy nápolyi urakat, a részökre biztosított amnesztia daczára börtönbe vetett.

Mátyás megjegyzc, hogy azok a nápolyi urak az amnesztia engedélyezése után újabb árulást terveztek, és azért kerültek fogságba.

A *legátus* azonban kijelentette, hogy újabb árulásról ő szentsége semmit sem tud; különben is a király a saját ügyében nem lehet bíró, és annak eldöntését, vajjon újabb árulás esete forog-e fönn, köteles lett volna ő szentségére bízni.

Mátyás ekkor azt ajánlotta, hogy ennek a kérdésnek eldöntésére a pápa és a nápolyi krály közmegegyezéssel válaszszaanak békebírákat; ő kieszközölni a nápolyi királynál, hogy erre álljon rá, és azonfelül, a pápa unokaöcscse Cibo Ferencz részére herczegséget* adományozzon.

A *legátus* arra a nyilatkozatra szorítkozott, hogy Rómába jelentést fog tenni, és kérte a királyt, hogy indítványát ő szintén közölje a pápával. Majd áttért a kalocsai érsek ügyére, és esedezni kezdett, hogy azt a király bocsássa szabadon.

«Gondolja meg felséged — így szólt egyebek között — hogy az érsek felséged kezeinek műve, kit porból emelt föl, kegyelmekkel halmozott el, vegye tekintetbe ő szentsége közbejárását is.»

A *király* azt hangoztatta, hogy az érseket jogosan vetette börtönbe. «Rossz nyelvvel — úgymond — rám és országomra romlást akart hozni. Azonban verjen meg az Isten, ha halálát kívánom. Csak azt akarom megakadályozni, hogy a császárt illető titkokat, a miket rábízam, elárulja.

* «Statum» áll a jelentésben.

Inkább meghalok, mintsem ezen titkokat nyilvánosságra jutni hagynám. Az érsek nem rég a papnak, ki őt a börtönben meggyóntatta, hagyma nedvével írt levelet adott át Rómába küldés végett. A pap korcsmába térvén be, lerészegedett, és kifecsegte, hogy levelet bizott rá az érsek. Erről jelentést tettek nekem, én elhozattam a levelet, és miután tűz fölé tartottam, elolvashattam, a mit titkaimról írt. Valóban inkább meg akarok halni, mintsem hogy titkaimat nyilvánosságra jutni engedjem. Főtisztelendő atyaságod, ha majd feltárom az érsek irányában követett eljárásom okait, be fogja látni, hogy helyesen cselekedtem. Higgye el követ úr, annak az embernek megbomlott az elméje. Mihelyt másokkal szóval vagy levélben érintkezhetnék, megrontana engem!»

A *legátus* óvakodott ellenmondani; sőt elismerte, hogy az érsek háladatlan és méltatlan módon viselte magát. «Azonban gondolja meg felséged, — így folytatá — hogy érseki méltóságát egyedül felségednek köszöni, mert Romában nem ismerték őt. Az Istenre kérem, saját szolgájával, önkeze alkotásával ne perlekedjék. Könnyelmű kísérletét, a gyóntatóra bizottlevéllel, talán fogsága elején tette; azóta bizonyára megváltozott, megjött az esze. Felséged pedig csak úgy mutathatja ki nagylelkűségét, ha találkoznak, kik felséged ellen vétve alkalmat nyujtanak a megbocsátásra. Ne gondoljon az érsek bünére; hanem legyen

tekintettel szentséges urunkra, az apostoli szókra és az egyház szabadságára, melyeket felséged mindig tiszteletben tartott. Főpapról, az Úr föl-kentjéről van szó, kit bántani az isteni törvény tilt. Ne engedje felséged, hogy békében és hábo-rúban véghez vitt nagy tetteivel szerzett hírét egy kis ember esete elhomályosítsa. Bocsássa meg neki, a mit rossz nyelvével vétett. Engedje meg, hogy beszélhessek vele ; talán most már én egé-szen megváltozottanak találom?»

Mátyás nyugodtan hallgatta végig. «Követ úr, — mondá — ha állásom nem forogna koczkán, örömmel teljesíteném kívánságát. Higyje el, az az ember soha sem változik meg. Egyébiránt szívesen bizom őt követ úr őrizetére ; csak gondoskodják arról, hogy meg ne szökjék. Meglátja, hogy most még több rosszat beszél, mint azelőtt ; mert elméje megbomlott. Majd elmondom vétségeit és kihágásait, melyekért halálbüntetéssel kellene őt sújtanom.» Azután elmondott néhány részletet az érsek magaviseletéből.*

A *legátus* ekkor egy lépéssel tovább ment. «Ő szentsége — így szólt — inti és kéri felségedet, hogy kegyelmességében és irgalmában feledje el az érsek fiataalkori vétségét. Ha azonban felséged azt kívánja, hogy a törvény szava döntsön : bíró csak ő szentsége lehet, a kinek a színe előtt

* A legátus ezekről általánosságban így tesz említést: «Quasdam levitates, quas in Zagrabia et alibi fecerat.»

a pert mindkét fél teljes szabadsággal folytat-hatja, úgy hogy azon esetre, ha az érsek elítélte-tik, senki sem mondhatja, hogy erőszakosan jár-tak el irányában.»

Mátyás azt az ellenvetést tette, hogy a tanú-kat és bizonyítékokat nem küldheti Rómába; azonban az érseket kiszolgáltatja a legátusnak, a ki Budán, Esztergomban vagy más helyen őriztetheti. «Nem bánom, védelmezze magát az érsek, a hogy bírja; az egész ország tudja, hogy igaz, a mit róla állítok.»

A *legátus* a király ajánlatát elfogadta; de még egyszer figyelmeztette, fontolja meg jól: taná-csos-e az ügyet perre bocsátani; mert az ő meg-győződése szerint a vizsgálat eredménye a ki-rályra nézve sem lesz előnyös.

A *király* erre nem tett észrevételt, és az eszme-cserét átvitte a másik főpapnak, a váradi püspök-nek ügyére, a pápa azon követelésére, hogy az olmücsi javadalmata szerémi püspöknek azonnal adja át. «Igaz, — így szólt *Mátyás* — magam folyamodtam volt ő szentségéhez, hogy a szerémi püspököt az olmücsi székre emelje. Bizalma-san közölhetem, hogy abban a lázadásban, a mit János glogauai herczeg ellenem támasztott, a váradi püspök ármányainak nagy részök volt. Azonban embereim között a csehekkel senki sem tud úgy bánni mint ő, a ki szoros összeköttetésben áll velök és maga is morvaországi származású. Ezért most Sziléziába és Morvaországba, a zavart viszo-

nyok rendezésére, őt kell küldenem. Miután hadvezérem Glogau városát elfoglalta, a cseh király arról értesülvén, hogy őt a lázadók pártolásával vádolom, követeket küldött hozzám, kikkel abban állapodtam meg, hogy a jövő év január 6-ikán biztosaink tárgyalásokat indítanak, s ha ezek eredményre nem jutnak, a döntést békebiróra bizzuk. En ő szentségét szándékozom békebiróul fölkérni. De szükségképen előbb a váradi püspököt kell oda küldenem. Követ úr, legyen tehát rám tekintettel, engedjen neki haladékat, és míg visszaérkezik, a rá rótt egyházi büntetésekét függeszse föl; mert ha ezt nem teszi meg, a botrány rám háramlik, és én veszélyes helyzetbe jutok, sőt Sziléziát és Morvaországot elveszthetem. Adja meg tehát kedvemért a haladékat; arról a vizsgálatról pedig, a mit az eretnokség gyanúja miatt kellene a váradi püspök ellen indítania, addig, míg ő az én ügyeimben jár el, egy szót se szóljon.»

A *legátus* figyelmeztette a királyt, hogy az ő ajánlatára nevezte ki a pápa a szeremi püspököt az olmücsi püspökség adminisztrátorává; és az ő leveleiből értesült ő szentsége arról, hogy az olmücsi püspökséget önkényesen foglalta el a váradi püspök, a ki egyébiránt becsstelen szülők gyermeke és eretnokség gyanújában áll. Ő szentsége tehát ő felségét, ha az imént előadott kívánságáról értesül, következetlenségről vádolhatná. E mellett a királyi kegy a váradi püspök elbizakodottságát és konokságát növelné. «Felséges

uram, én hű szolga vagyok és őszintén beszélek. Lehetséges-e, kérdezem, hogy Magyarország hatalmas királya, kinek udvara kitűnő férfiakban és tudósokban bővelkedik, nem nélkülözheti a váradi püspököt? És hiszi-e felséged, hogy ez a gonosz ember, ki egyszer már árulást követett el,¹ most a rábizandó ügyekben hűségesen fog eljárni? Isten szerelmére kérem felségedet, szemeljen ki más valakit erre a küldetésre.»

«Valóban, követ úr -- válaszolt *Mátyás* -- ő szentsége, ha én személyesen járulhatnék lábai elé, a kegyelmet, a mit kérek, nem tagadná meg tőlem; figyelembe venné azokat a nagy előnyöket, melyek a kereszténységre származhatnak, ha a sziléziai hercegek lázadásától nem kell többé félnem. A morva és sziléziai urak körében egy emberem sem találkozhatnék olyan bizodalommal, mint a váradi püspök, ki szövetségesök, frigyes társuk. Meg vagyok arról győződve, hogy a megbízásban buzgón fog eljárni, mert jó szóval tartom őt.»

A *legátus* fölvetette a kérdést, hogy a király miért kért a pápától csak három havi haladékot, az egyházi büntetések felfüggesztésére?²

¹ Célzás a király fentebbi közlésére, a glogaui lázadásról.

² Az 1488. augusztus 11-iki pápai irat tanúsága szerint a király hat hónapra kért haladékot. (Theiner: II. 514.)

Mátyás: «Akkor azt hittem, hogy a sziléziai háborút három hónap alatt befejezem.* Ne higgye követ úr, hogy én a váradi püspöknek szántam az olmücsi püspökséget. Inkább orromat hagyom levágtatni, mintsem az olmücsi egyházat a váradi püspöknek engedjem. Most buzgón szolgál ugyan; de kétes, hogy miképen viselné magát, ha az olmücsi püspökségre a pápai megerősítést elnyerné?»

A *legátus*: «Felséges uram, utasításom értelmében a váradi püspököt az egyházi büntetésektől feloldozhatom, mihelyt kötelezettségeinek a szerémi püspök irányában eleget tett. Ha tehát az olmücsi püspökséget elhagyja, megadom neki a feloldozást, az eretnokség vádjának megvizsgálását pedig elhalasztom.»

Mátyás: «Az Isten szerelmére legátus úr, ezt ne kívánja; hanem teljesítse kérésemet. Királyi szavamra ígérem, és ő szentségét levélben is biztosíthatom, hogy mihelyt a váradi püspök küldetéséből visszatér, tehát legfeljebb két hónap múlva, az ügy tárgyalásának szabad folyást engedek; akkor azután ha őt fogságba akarják vetni, kiszolgáltatatom, és nem bánom, vigyék Rómába, vagy tegyenek vele, a mit akarnak. Most azonban legátus úr, mentse őt föl az egyházi büntetésektől, melyekkel sújtva van, és kiküldendő biztossal

* E szerint a király megfeledezett arról, hogy hat hónapot kért.

vizsgáltassa meg a befektetéseket, a miket az olmücsi püspökség birtokaiban tett. Az Isten szerelmére kérem, tegye ezt meg, hogy a váradi püspök nyugodtan távozhassék.»

A *legátus* kitért a határozott válasz elől. Kijelenté, hogy előbb utasítását újból kell tanulmányoznia. Ezzel az audiencia véget ért.

A következő napokban a váradi püspök látogatást tett a legátusnál. Előadta, hogy az olmücsi püspökséget akarata ellenére a királytól kényszerítve, fogadta el; most tehát ő szentsége kívánságának megfelelően szívesen hagyja el; csak hogy esküvel kötelezte magát arra, hogy a javadalmat, ha meg nem tarthatja, a káptalan kezeibe szolgáltatja vissza. Egyébiránt kívánja, hogy azt a pénzüsszeget, a mit a püspökséghez tartozó mezővárosok visszaváltására és a székes-egyház restaurációjára költött, térítsék meg. Mivel pedig tudja, hogy a sérelem miatt, a mit az olmücsi egyháztól való elmozdítottatása becsületén ejt, a nyilvános életben nincs többé helye; engedélyt kér, hogy szerzetbe léphessen; így azt a vádat is, hogy a husszita eretnekséghez szít, meghazudtolhatja.

A legátus kifejtette neki, hogy mikor az olmücsi püspökséget a szent-szék jóváhagyása nélkül elfoglalta, helytelenül járt el. Tudnia kellett, hogy ezen egyház betöltésének joga nem tartozik a magyar királyhoz. Az olmücsi káptalan választására sem hivatkozhatik, mivel addig, míg

a köteléket, mely őt a váradi püspökséghez csatolja, a pápa föl nem oldotta, más püspökségre nem mehetett át. Figyelmeztette, hogy ha a javadalmat a káptalannak, s nem a szerémi püspöknek adja át, az egyházi büntetések elől nem menekül. Az eskü, a mit a káptalannak tett, nem jogosítja föl arra, hogy a szent-szók rendeleteitől az engedelmességet megtagadja. Azzal fenyegette, hogy kezeiből az olmücsi egyházat ha másképen nem megy, kényszerítő eszközökkel kiszikarja.

Ekkor azután *Filipeez* püspök más hangon szólalt meg: Kényszeríttetni a lemondásra még száz bibornoktól sem engedi magát; nem látja át, hogy miért nem tarthatná meg az olmücsi püspökséget, ha a szerémi püspök megkaphatta? A mennyiben pedig befektetéseit meg nem térítik neki, a visszaváltott mezővárosokat azoknak adja át, kik a váltságdíjat visszafizetni hajlandók. «Egyébiránt — így folytatta — komoly elhatározásom, hogy szerzetbe lépek. Nem maradhatok többé becsülettel a király szolgálatában. Egy gyomrom van, s azt csak úgy megtölthetem közönséges főzeléssel, mint a püspöki asztal tiz fogásával. Mihelyt az engedélyt a szerzetbe lépésre megkaptam, a váradi püspökségről is lemondok; de azt a királynak, a ki nekem adományozta, nem követ úrnak, szolgáltatom át.»

A *legátus* nagy határozottsággal utasított vissza a váradi püspök nyilatkozatát. «Nem v

gyok — így szólt — tíz bibornok, hanem csak egy püspök és a szent-szék érdemetlen képviselője; de mégis könnyűszerrel kierőszakolhatom atyaságodtól az olműczi püspökségről való lemondást. Atyaságodnak nincs joga fölvetni azt a kérdést: hogy miért adományozta a szent-szék az olműczi püspökséget a szerémi püspöknek? Elég tudnia, hogy másnak adományozta, és nem atyaságodnak, ki azt önkényesen ejtette hatalmába. Tanusítson a szent-szék iránt tiszteletet és engedelmességet; különben érezni fogja kezének súlyát. Fegyveres légiókkal nem rendelkezem; hanem föl vagyok ruházva a szent-szék hatalmával. Higgye el atyaságod, hogy ha ő szentsége parancsainak nem engedelmeskedik, egyszerű írással veszedelmesebb helyzetbe hozhatom, mint ha légiókkal lépnek föl.»

A váradi püspök szó nélkül, haragtól eltorzult arccal távozott.

A legátus ennek daczára teljesítette a király kívánságát. Megjelenvén előtte, kinyilatkoztatta, hogy a váradi püspököt a végleges feloldozásban csak miután az olműczi javadalmat a szerémi püspöknek tényleg átadta, vagy megbizottjaival egyezsége lépett, részesítheti; azonban ő felsége kedvéért, az egyházi büntetések hatályát újból két hónapra felfüggeszti, és ezalatt Olműczbe küldendő embere által a kárpótlási igények tárgyában hiteles tájékozást szerez.

Mátyás meg volt elégedve. Filipecz szintén

megnyugodott és Sziléziába utazott. Visszatérte után pedig a legátus ismételtén meghosszabbította a felfüggesztést; az eretnokség tárgyában a vizsgálatot meg sem indította.

E közben Mátyás többször fogadta a legátust. Egy alkalommal közölte vele, hogy Franciaországból kapott tudósítások szerint Dsem herceget a francia király a pápának, ez pedig a velencei köztársaságnak készül kiszolgáltatni. «Ő szentsége — így folytató — a törökök ellen csak Magyarország segítségével vihet véghez nagy dolgokat; ellenben semmit sem várhat Velenczétől, mely a török herceget kétségkívül csak azért akarja hatalmába keríteni, hogy a szultánnak áruba bocsássa. Azt, hogy ő szentsége a török ellen hadjáratot indítson, éppen olyan őszintén kívánom mint azt, hogy a mennyországba jussak. Én biztosíthatom ő szentségét, hogy ha a háború megindul, két esztendő alatt a törököt Ázsiába szorítom vissza. Higyje el ő szentsége, hogy a szultán testvérét csak úgy kaphatja meg, ha azok, kik most őrzik, ígéretöket és hitöket megszegik.»*

A *legátus*: «Ő szentségének nincs hőbb óhaj-tása, mint az, hogy a törökök ellen a háborút megindítsa. Erről felséged meg fog győződni, ha a többi hatalmak, mint reméljük, közreműködé-

* Czelzás arra az ígéretre, a mit Mátyás követe, a váradi püspök 1487 tavaszán Franciaországban kapott, hogy a herceget másnak, mint a magyar királynak nem szolgáltatják ki.

söket biztosítják. Illő, hogy a török herceg a kereszténység fejének őrizete alatt álljon. Felsőged kezeiben a többi hatalmak féltékenységet táplálná. Kétségtelen, hogy a háború megkezdésére felsőged van hivatva, mind a hadviselésben való kitünő jártasságánál fogva, mind pedig azért, mert a támadásra Magyarországból nyilik a legjobb út.»

Mátyás nem folytatta tovább ezen ügy megbeszélését és az *anconai* kérdésre tért át. Sajnálatát fejezte ki a fölött, hogy ellenségei elhitették ő szentségével, hogy ő, ki megbízhatóságának és hűségének elég bizonyítékait adta, a pápa alattvalóit elpártolásra csábította. «Őszintén feltárom, követ úr, az okokat, a mik arra készítették, hogy Ancona városával szövetségre lépjek. Először, Ancona lakosságát a törökök támadásai ellen akarom megoltalmazni; másodszor a Velenczétől szenvedett sok sérelemért bosszút kívánok állani, és Ancona a legalkalmasabb kikötő, a honnan a köztársaság ellen működhetem; harmadszor tudomásom lévén arról, hogy Velencze Anconával szövetségre lépni készül, ezt meg kellett akadályoznom. Az egyházi államot károsítani soha sem volt szándékom.»

A *legátus* a felhozott okokat nem tartotta elfogadhatóknak. «Ő szentsége — válaszolá — szívesen látja, hogy felsőged Ancona és a többi városok oltalmáról gondoskodik; de ő szentsége tudta nélkül kötvén meg Anconával a szövetséget,

a nemzetközi jog elveivel és a pápai rendeletekkel jött összeütközésbe. Ő szentsége úgy vélekedik, hogy Ancona polgárainak alkalmatlankodó kérései vezették felségedet tévútra. Az Istenre kérem felségedet, gondolja magát ő szentsége helyzetébe. Mit mondana felséged, ha tudta nélkül alattvalói idegen hatalommal szövetségre lépnének? Kérem tehát, értesítse Ancona polgárait, hogy ő szentsége felszólítására a szövetséget felbontja; követelje tőlök vissza a zászlót és a pecsétet, a mit nekik küldött.»*

Mátyás: «Nem hittem, követ úr, hogy eljárásomat a szent atya rossz néven fogja venni. Megfontolom a dolgot. Módot keresek, hogy becsületem sérelme nélkül léphessek vissza a szövetségtől. Evégből szükséges, hogy az anconaiaknak ő szentsége büntetlenséget biztosítson.»

A következő napokban a legátus ismételten sürgette ezen ügy elintézését. Mátyás azzal mentegette magát, hogy előbb Ancona város követével kell értekeznie.

Kevéssel utóbb az a tudósítás érkezett az udvarhoz, hogy a pápa Ancona lakóit egyházi kiközösítéssel sújtotta. Mátyás ekkor kancellár-

* Mátyás 1487. augusztus 7-ikén zászlót és pecsétet küldött Anconának, főhatalmazván a várost, hogy ezen pecsét alatt grófokat, lovagokat, nemeseket nevezhessen ki. Az erről szóló oklevelet közli Mahusev: Monumenta Slavorum meridionalium 147.

ját, alegátushoz, Bakócz Tamás győri püspököt küldötte és általa megütközését fejezte ki a pápa eljárása fölött, a melyet Velence befolyásának tulajdonított. «Vajjon — kérdezé a kan-
czellár — ő szentsége királyunkkal úgy akar talán bánni, a hogy Csehország eretnek királyával (Podjebrad Györggyel) bánt? Ő szentsége gondolja meg, hogy ebből a dologból nagy botrány származhatik.»

A *legátus* azt felelte, hogy a kiközösítés felől tudomása nincs; de ha a hír való, az anconaiak nem a szövetség megkötésével, hanem egyéb bűntényekkel vonták magukra az egyházi fenytéket; ugyanis a magyar király pártfogásában elbizakodva, a városi törvényszéktől a szent-székhez való fölebbezést eltiltották, és a pápa rendeletére épülő erődítmények költségeihez a hozzájárulást megtagadták. «Ő felsége — úgymond — a szövetség megkötésével fegyvert adott az örvöngők kezébe, lázadásra bátorította az egyház vazallsait.» Nem illő, hogy ő felsége, ki ekkorig a kereszténység és a szent-szék oltalmazója volt, előhaladott korában más ösvényre térjen; ezért mielőbb bontsa föl a szövetséget, és ezen elhatározásáról mind ő szentségét, mind Ancona városát értesítse.

«Követ úr — válaszolá Bakócz — ezt nehéz lesz ő felségénél kieszközölni. Ő felsége ezidőszert bizonyosan óvakodnék a szövetséget megkötni, de most már nem teheti ki magát annak,

hogy állhatatlansággal vádolják. Az ördög vigye el azokat, kik a szövetség megkötésére ő felségét rábirták. Ugyan mi közünk az anconaiakhoz?! Higgye el, ha ez idő szerint a szövetség megkötéséről volna szó, ő felsége jobban meggondolná a dolgot. Azonban most a szégyen érzete tartja vissza attól ő felségét, hogy a szövetség felbontására az első lépést ő tegye meg; nem akar gyávának vagy állhatatlannak föltűnni.»

A *legátus* megjegyzé, hogy ő nem bánja, lépjenek vissza az anconaiak a szövetségtől; noha a király szempontjából tiszteségesebbnek tartja, ha a szövetség felbontására a kezdeményezés tőle ered.

Ellenben *Bakócz* ragaszkodott ahhoz a felfogáshoz, hogy a király a szövetség felbontására nem birható rá; mert nem akarja, hogy bárki azt mondhassa róla, hogy adott szavát megszegte.

III.

A tárgyalások folyamán Mátyás meggyőződött afelől, hogy a pápa éppen olyan nagy súlyt fektet az anconai szövetség felbontására mint ő Dsem herczeg megszerzésére. Azt a reményt kezdette táplálni, hogy a pápát az anconai ügyben kielégítve, Dsem kiszolgáltatására birhatja.

Mielőtt azonban az engedmények terére lépne, a legátussal és általa a pápával szembetűnő

módon meg akarta értetni azt, hogy mennyire veszedelmes őt továbbra is kielégítetlenül hagyni.

Január közepe táján magához kérte az ortei püspököt. Trónon ülve, a királyné jelenlétében, számos főúr és udvari ember környezetében, fogadta. Komor arczkifejezést öltve, a következő beszédet intézte hozzá:

«Követ úr ismételten sürgette az anconai ügyben tett előterjesztésére válaszat, melyet halogattam, mert előbb méltó fájdalommat akartam elfojtani. Most eleget teszek felhívásainak.

Valamint egykoron boldog emlékü atyám, úgy én is kora ifjúságomtól fogva a kereszténység és a szent-szék érdekeinek lelkes védelmezésében nőttem föl. A háborúban, a miket viseltem, a tömérdek pénzáldozatot nem említve, számos jó barátomat, rokonomat, köztük nagybátyámat vesztettem el. Testemet sebek borítják, s hogy ezek most törődött koromban mennyi fájdalmat okoznak nekem, csak magam tudom. De az egész világ tudja, hogy mit tettem, milyen harcokat vívtam a kereszténységért. Ha a törökök előnyomulását kitartó ellenállásommal föl nem tartóztatom, Bosnyákország, több más tartománnyal, az átkozott ellenség birtokában volna. Biztosítom követ úr, hogy a magyar nemzet önfeláldozó vitézsége nélkül Olaszország és a szent-szék sorsa rég eldőlt volna. A szent-szék felszólítására mindig fegyvert fogtam, beleegyezése nélkül a törökökkel egységre nem léptem.

Csehországban, a szent-szék felhívására, a veszedelmes módon terjedő eretnekséggel a küzdelmet magam vettem föl; a mire a császár és a többi fejedelmek, kikhez a boldog emlékü Pál pápa előbb fordult, nem vállalkoztak. Ebben a háborúban, a szent-szék akarata ellenére és beleegyezése nélkül sem békét, sem fegyverszünetet nem kötöttem. Igaz ugyan, hogy Csehország királyává tettek meg, és ő szentsége ünnepélyesen megigérte, hogy mást Csehország trónjára nem emel, más jelöltet nem erősít meg; de hogy szavát mikép tartotta meg, ezt követ úr mindjárt meghallja. Egyelőre azt említem meg, hogy a háborúk és veszedelmek, a fáradoalmak és költségek, miket a csehországi vállalat okozott, továbbá magyar királyságomnak a háborúban elesett dicső férfiai olyan nagy áldozatot képviselnek, hogy azzal tíz Csehország értéke sem ér föl.

Mikor azután a törökök Olaszországba törtek és Otrantót megszállották, segítségemet ezen alkalommal sem vontam meg. Ő szentsége Sixtus pápa levelét megkapván, azonnal Otrantó visszafoglalására saját költségemen, válogatott csapatokat küldtem, melyeket csak akkor hívtam vissza, mikor Itália békéje biztosítva volt. Pedig ha Otrantót az ellenség kezéből ki nem ragadom, és ha ezenfelül (Mohamed) szultán halála be nem következik: egész Olaszország és a szent-szék is megérezte volna a veszélyes következményeket.

Ezután jött a lazádas, a mit Boccolino a már-

kákban támasztott a szent-szék ellen. Ezúttal is ő szentsége rendelkezésére helyeztem magamat. Ajánlatom, hogy seregemet személyesen vezetem Boccolino leverésére, a veszély elhárítására elegendő volt. Ugyanis erről tudomást nyervén a törökök, kiknek hajóhada már készen állott, hogy Osimo elfoglalására erős sereget szállítson, elállottak szándékuktól.

És mi volt jutalmam azért, hogy sokféle veszelemnek tettem ki magamat, hogy ennyi fáradságot és költséget vettem magamra? A jutalom ez volt:

Ő szentsége tudta, hogy hő vágyam a török császár testvéröccsét, Dsemet kezeimbe keríteni, a mire mind ő maga, mind a hozzá szító török országnagyok fölkértek; ő e mellett vérrokonom ir, mert nagyanyám nővérétől származik, ki török fogságba jutván, a török császár felesége lett. Törekvéseimben ő szentsége cserbe hagyott. Pedig a bujdosó török herczeg hívei biztosítottak afelől, hogy őt támogatva, a jelenleg uralkodó török császárt könnyű szerrel a Kaukazusba szoríthatom vissza. Egyúttal remélttem, hogy a törökök keresztényhitre téríthetem, vagy legalább követések útján ezt az ügyet helyes mederbe vezethetem.*

De a szent-szék nem hallgatott meg, sőt

* Ez az utóbbi mondat a legátus jelentésének szövegében nem világos.

ő szentsége úgy viselte magát irányomban, mintha tekintélyemre és dicsőségemre irigy szemmel nézne. Ellenségeim ösztönzéseire, legátusai a franczia királyt a török herczeg kiszolgáltatásának megtagadására birták, sőt Franciaországba küldött saját követemet, a váradi püspököt nem habozott egy brevében fölszólítani, hogy a török herczegnek a szent-szék részére kiszolgáltatása érdekében működjek, és így árulást kövessen el.¹ A franczia király legelőkelőbb tanácsosainak leveleiből ismerem ő szentsége eljárásának rugóit. A szegény török herczeget ki akarja szolgáltatni a velenceieknek, kik néhány ezer aranyat kínálnak érte!² Ne higgye követ úr, hogy a kereszténység közös java lebeg a velenceiek előtt. Ők a herczeget kiszolgáltatnák bátyjának, hogy egyet-mást, a mit mint pulya asszonyok elvesztettek, ezen az úton visszaszerezzenek, s azután engem és a nápolyi királyt bizonyos kellemetlen dolgokkal lepjenek meg.

Úgy látszik, hogy ő szentsége a velenceiekkel szövetkezve akar a törökök ellen háborút indítani.

¹ Ennek a nyomára az ismert emlékekben nem találunk.

² Ez a föltevés teljesen alaptalan volt. Thuasne «Djem szultán» című nagy munkájában (Páris 1892) az összes olaszországi levéltárak anyagkészletét dolgozta fel; de ezekben annak nyoma nem található föl, hogy a pápa Dsem herczeget Velenczének akarta volna kiszolgáltatni.

De a törököket tengeren nem lehet támadni. Miféle dicső, jeles dolgokat művelt eddig a kereszténység javára a velencei hajóhad? Kizárólag a velencei érdekeknek szolgált, sőt a kereszténység ellenségeinek fegyvereket és különféle árucikkeket szállít, melyeknek beviteléből a törökök több hasznot húznak mint fél birodalmuk egyéb jövedelméből. Ennek daczára a velenceiek, kik a törököknél is lelkiismeretlenebbek, ő szentsége a pápa előtt nagy becsületben állanak. Pedig sok idegen várost és tömérdek egyházi vagyont bitorolnak, a papságot évenként háromszor-négyszer megadóztatják, az egyházi büntetéseket és tilalmakat kérkedve lenézik. És ő szentsége, bár jól tudja, hogy csak a magyarok képesek a törökök ellen sikerrel harczolni, a velenceiek tanácsára, a török herceget megtagadja tőlem. Egy szóval, a velenceiek a szent szék tanácsosai és szövetségesei, ő szentsége nevében uralkodnak és igazgatnak. Ellenben engem ő szentsége félreismer, kigúnyol, és mikor hozzá közeledem, eltaszit magától. Sőt még tovább megy. Mivel a velenceiek azzal vádolnak, hogy az anconaiakat ő szentségétől való elszakadásra késztetem, ő szentsége követeimet be nem várván, a velenceiek érdekében, Ancona városát egyházi átokkal sújtotta, ezen felül pusztító és zsaroló hadjáratokkal zaklatja. Ő szentsége továbbá, a velenceiek kedvéért, a római király követeit elfogadta, ámbár jól tudja, hogy én a törvénytelenül és szokatlan módon létre jött

királyválasztás megsemmisítésén fáradozom; és noha előbb követeimnek ígéretet tett volt, hogy a római király követeit maga elé nem bocsátja, a velenceiektől gyakorolt nyomásnak engedve, ígéretét hűtelenül megszegte, és lehetővé tette, hogy a római király követi igyekezeteik sikerével kérkedhetnek.

Ezzel sincs még kimerítve a lelkiismeretlen sértések sorozata. Mindinkább meg kellett erősödnöm azon felfogásomban, hogy a szent-szék ígéretei üres szavak. Mint említém, a szent-szék ünnepélyes ígéretét kaptam, hogy cseh királynak csak engem ismer el, mást a cseh trónra nem emel. Mégis az ezen ígéreten alapuló kötelezettségen ő szentsége túltette magát, és tekintélyének csorbulásával nem gondolva, az újon választott cseh királyt (Ulászlót) elismerte, megerősítette, követeit maga elé bocsátotta. Ebben az esetben a leggyalázatosabb az, hogy ő szentsége azt a királyválasztást erősítette meg, a mit előde Sixtus pápa megsemmisített, a választókat eretnekek gyanánt egyházi átokkal sújtván. Ehhez járul az, hogy az új cseh király, ki előbb alattvalóm volt,* és mint ilyen nem állott utamban: a szent-szék kedvezései által felbátorítva, sziléziai és morvaországi alattvalóimat ellenem lázitotta; úgy hogy Sziléziát és Morvaországot,

* Mint a cseh koronához tartozó sziléziai hercegségek birtokosa, Mátyás iránt hűbéri viszonyban állott.

ka nem indítok oda sietséggel erős hadsereget, bizonyosan elvesztettem volna, és most már ott is, mint Csehország többi részeiben, az eretnecség uralkodnék. Mindezen bajoknak forrása: az a mértéktelen pártfogás, a miben ő szentsége Velenczét részesíti. Mivel a római és cseh királyok Velenczét pártolják, és ellenem dolgoznak, azért fogadta el követeket ő szentsége.

Lássuk most, mint járt el irántunk ő szentsége egyéb dolgokban. Az esztergomi érsekség megüresedvén, arra feleségem, a királyné öccsét akartam emelni. Azonban czélt nem értem; mert ő szentsége birodalmam legelső egyházát másnak, nem tudom kinek adományozta. Mikor pedig ez öként lemondott és én újabb lépéseket tettem, akkor a ferrarai herczeg már kieszközölte volt, hogy fia ama javadalmat elnyerje, a melyet ő szentsége nem tudom milyen évdíjjal terhelt meg. Ugyanígy járt el ő szentsége az egri és zengi püspökségek betöltésénél. Szóval ő szentsége részéről semmi szivességet nem tapasztaltam!

Ő szentsége megró azért, mert az anconaiakkal alkuba bocsátkoztam. Pedig előbb a velenceiek is tettek kísérleteket, hogy Anconával szövetségre lépjenek. Azonban a szent-szék ezen kedves és áldott gyermekei, gyűlöletessé tették magokat, mert adriai hajóhaduk parancsnokai kegyetlen vámokat és adókat hajtanak be, sőt Anconába küldött ügynökök a velencei kikötőkbe induló hajókat is megvámolta, a miért őt az

anconaiak, elkeseredve a köztársaság önkényes, csalfa és tisztességtelen eljárásán, elkergették. És ő szentsége mégis tiszteli, becsüli, méltányolja a velenceieket!

Sok mindent kellene még elmondanom, ha fel akarnám sorolni mindazon eseteket, amikben ő szentsége megsértett. Ezekből tisztán látom, hogy ő szentsége engem nem kegyel, sőt inkább, Velence miatt, gyűlöl. Azonban ám cselekedjék ő szentsége úgy mint a neki tetszik, és folytassa ellenséges magaviseletét; nékem mindegy; biztosítom, hogy én is királyságom érdekében mindig kellő erélyt és tapintatot fogok kifejteni. Ámbár ő szensége, mások kedvéért, az én káromra feláldozta a török császár öccsét, én teljesíteni fogom kötelességemet. Ha majd a velenceiek hatalmukba ejtették áldozatukat, és a veszedelmek tüze fellobog: megmutatom, hogy nem tartozom a világ legutolsó hatalmasságaihoz! Akkor azután kitűnik az is, hogy a török herceg feláldozásából a szent-székre, Olaszországra és az egész kereszténységre milyen következmények fognak háromolni. Már most, követ úr, egész biztosan állíthatom, hogy a törökök mindenekfölött vágynak velem békét kötni, és hogy a békéből a legnagyobb hasznot húzhatnám. Ezekből ő szentsége mégértheti, hogy ha a török herceget Velencének kiszolgáltatja, mi fog bekövetkezni.

Végül legátus úr azon kívánságát, hogy az anconaiacat, kiket a törökök és Velence ellen

oltalmam alá fogadtam, most ő szentségének kiszolgáltassam: becsületem és méltóságom sérelme nélkül nem teljesíthetem; főképen amiután ő szentsége, az én boszúságomra, Velence kedvéért, az anconaiakat egyházi átokkal sújtotta. Ezt a fontos ügyet jól meg kell gondolnom. Mikor az anconaiakkal barátságos viszonyba léptem, nem vezérelt az apostoli szent-szék iránt ellenséges szándék.»

Ezt bizonyítja az, hogy a kötött szövetség időleges, nem örök időkre létesült: továbbá az anconaiaktól azt az értesítést nyertem, hogy a szövetség megkötésére fel vannak hatalmazva ő szentségétől, ki mikor a velenceiektől szenvedett károk miatt panaszt emeltek előtte, azt a választ adta: gondoskodjanak magokról, a hogy tudnak, mert ő nem oltalmazhatja meg őket. Az anconaiak még a Velenczével és Sforza Ferencz milánói herczeggel egykor kötött szövetségekről kiállított okiratokat is bemutatták nékem. Ezekre az államokra ő szentsége nem volt annyira féltékeny, mint én rám: Egyébiránt a további tárgyalások végett tanácsosaimat fogom atyaságodhoz küldeni.»

A király ezt a hosszú filippikát, mind a legátus jelentésében kiemeli, «indulatos hangon, úgy szólván dühöngve» mondotta el; és a míg beszélt, azt a benyomást tette, «mintha szemei, orra és szája lángokat lövelnének.»

Azonban nem merülhet föl kétség az iránt,

hogy színjátékot rendezett, a milyent a történelemben nagy alakjai (például Nagy Frigyes és I. Napoleon) gyakran játszottak el. Miken azokat, kik velök szemben önérzetüket és függetlenségüket meg tudják óvni, megfélemlíteni, czézataik hajlékony eszközeivé alakítani igyekeznek; ilyenkor a hatás fokozása végett kósza bírcet valóságos tények gyanánt tüntetnek föl, alaptalan gyanúsításokat és vádakát halmoznak össze; az igaz tényeket túlozzák, kényők szerint kiszínézik, jogosulatlan következtetéseket építenek rájuk.

Ezen esetben a heves támadás tüztét a legátus nyugodtan állotta ki. Higgadt megfontolással válaszolt.

«Minden józan eszű ember tudja, — így szólott — hogy felséged és dicső ősei a keresztény hitért és az apostoli szent-székért nagy áldozatokat hoztak, és véröket ontották; azért a szent-szék, egész Olaszország és a keresztény világ hálára vannak kötelezve. Azonban viszont a szent-szék szintén sokat tett felséged tekintélyének és dicsőségének gyarapítására; felségedet kiváltságokkal és jótéteményekkel halmozta el; annyi szeretetet egyetlen uralkodó iránt sem tanusított, mint Magyarország királya iránt. Arról, hogy ő szentsége a római királyt csakugyan megerősítette, nem vagyok értesülve; de ez abból a tényből, hogy az ő követeit fogadta, nem következik. Ha tehát ő szentsége erre szorítkozott, felséged

sírelmet nem szenvedett. Azt, mit felséged (Ulászló) csehországi királyról mond, szintén most először hallom. Tudomásom szerint az a kérdés még nem vettetett föl. A csehországi követek elfogadásával felséged ne törődjék; az a tény felséged jogait nem ingathatja meg. Az esztergomi érsekség ügyében sincs felségednek oka panaszra. Felségednek joga van érseket kinevezni, de mikor a szent-széknél üresedik meg az érsekség, betöltése a pápa jogköréhez tartozik. Ennek daczára ő szentsége felséged kívánságának eleget tett. Szintúgy járt el az egri püspökség betöltésében. Hippolyt herczeg megerősítésére felséged és a királyné levelei birták rá ő szentségét, nem a ferrarai herczeg kérelmei. A zengi püspökséget öt hónappal megüresedése után töltötte be ő szentsége; ehhez joga volt; mert négy hónap elteltével a kegyuri kimutatás joga elenyészik. Ő szentsége tehát elvárhatja, hogy felséged elismeréssel szóljon róla, és hálás legyen iránta.

Azt, hogy ő szentsége a török császár testvérét magához fogadja, felséged ne vegye rossz néven. Illendő, hogy a kereszténység feje indítsa meg a törökök ellen tervezett hadjáratot, és a török herczeggel, kire a háborúban nagy szèrep várakozik, ő rendelkezhessék. Ily módon elháríttatik az irigység és egyenetlenség, mely keletkeznék, ha másnak kezeibe jutna. Ne higye felséged, hogy a dolog háttérében titkos ármány lapang. Ő szentsége nyíltan kérte, hogy a török

herczeget néki szolgáltatassák ki, és levőlben hívta fel felségedet, hogy abban nyugodjék meg, Az Istenért, ne tegye föl felséged azt, hogy ő szentsége a herczeget bárki másnak át akarná engedni. Ha később, a háború folyamán czélszerűnek mutatkoznék, hogy más vegye őt át, ez csak felséged lehet, ki mind hadvezéri képességei és kiküzdött diadalai, mind országának előnyös helyzete következtében, a hadi munkálatok vezetésére hivatva van. Ő szentsége egyáltalán nincs Velenceze iránt annyira lekötve, hogy a nagy fáradsággal megszerzett török herczeget a köztársaságnak átadni óhajtáná. Felséged nyugodt lehet. Isten, ki a kereszténység fejévé tette ő szentségét, a kereszténység egységének és összetartásának biztosítására képessé fogja tenni őt.

Az anconai ügy miatt felségednek szintén nem szabad neheztelni. Ő szentségének joga van alattvalóit és hűbéreseit büntetni. És az egyházi kiközösítés inkább gyógyszer, mint büntetés. Az anconaiak amióta felségeddel szöveteztek, folytonosan lázadáson és pártütésen törik fejüket. Felséged őrvjögő emberek kezeibe fegyvert adott. Egyebek között eltiltották a főlebbezést a városi törvényszék ítéletétől a szent-székhez; az ő szentségétől elrendelt erődítési építkezések költségeihez a hozzájárulást megtagadták. A büntetés, melylyel ezen újabb bűntényekért ő szentsége az anconaiakat sújtja, felségedre nem képezhet sérelmet. Azt hiszem nem igaz, hogy az anconaiak

régebben is kötöttek idegen hatalmakkal szövetséget; ha pedig kötöttek, jogtalanul jártak el; ilyen szövetségek, mind az egyetemes közjog, mind a pápai rendeletek értelmében, érvénytelenek. Az anconaiak állítása, hogy ő szentsége fölhatalmazta őket a szövetség megkötésére, szintén nem érdemel hitelt. Ő szentsége ehhez beleegyezését soha sem adta volna. Az Istenért, felséged ne halassza tovább ő szentsége jogos kívánatának teljesítését. Ő szentsége meg van arról győződve, hogy felséged a szövetséget nem kötötte volna meg, ha tudja, hogy azzal ő szentsége nehezítését vonja magára.» *

Míg a legátus beszélt, Mátyás többször mélyen felsóhajtott, haragos és fenyegető pillantásokat vetett a legátusra, s mint ez megjegyzi «szilaj ló módjára viselkedett.» A királyné az izgalmas jelenet szemtanúja maradt, és nem kísérlette meg — mint szokása volt — nyájas szókkal csillapítani férje indulatosságát.

Ennek daczára a legátus néhány nappal utóbb megjelent Beatrixnál, hogy közbenjárását kérje ki.

«Követ úr, — így válaszolt a királyné — igé-

* Mátyás előadását és a legátus válaszát közöltem «Mátyás király élete» című munkámban, 361—399 lapokon. Mellőzhetetlenül szükséges volt ezeket itt újból közölni. Ellenben a Mátyás és Pecchinoli között folyt többi tárgyalásokról csak egy-két részletet vehettem föl idézett munkámba.

rem, hogy mindent megteszek. Nevemben megirhatja ő szentségének, hogy kívánatait teljesítette volna ő felsége, ha nem jő közbe ez a hír (Dsem kiszolgáltatásáról). Kissé keményen beszélt ő felsége, mert azt hiszi, hogy az anconai szövetség fölbontását Velenceze kívánatára sürgeti ő szentsége. Mindamellett még így is ő felsége elszánta volna magát a szövetség fölbontására; azonban amióta a török hercegre vonatkozó hírt megkapta, őt megszelidíteni, benne a szent-szék iránt bizalmat kelteni, nem vagyok képes. Azóta nem eszik, nem alszik úgy a mint megszokta. Lelke fel van zaklatva; valahányszor Dsem herceg nevét említik előtte, sűrűn hullatja könyeit, és hihetetlenül mély sóhajtásokat hallat. Az anconai ügy magában csekélység, könnyen ki tudom vinni, hogy a király ő szentsége kívánását teljesítse. Azonban az Istenért, követ úr, óvakodjanak a török herceget Velenczének kiszolgáltatni, nehogy nagy botrány keletkezzék. Jól ismerem a királyt, tudom, mire viheti a kétségbeesés. Ellenben ha megkapja a herceget, uram a király, hadi jártasságánál és a helyi viszonyok alkalmatosságánál fogva, három esztendő alatt a törököt Konstantinápolyból és a többi keresztény országokból kikergeti. Előkelő török urak gyakran irtak a király úrnak, és ígérték, hogy mihelyt a herceggel táborba száll, hozzá pártolnak. A király úrnak Egyiptomba küldött követei jelentik, hogy az ottani szultán és a

herczeg anyja szintén azt kívánják, hogy Dsem herczeg a király úr kezeibe kerüljön. De ha ez hamar nem valósul, a török herczeg párthívei egymás után elhalnak, és a jövő nemzedék, mely őt nem ismeri, már nem lesz könnyen elpartolásra birható, maga a herczeg is elvénu és hasznát többé nem lehet venni. Az Istenért, szánja el magát ő szentsége, hogy a herczeget a király úrnak adja át; ha ezt megteszi, bármilyen föltételeket szab, bármilyen szövetséget kíván kötni: ő felsége mindenre rááll.»

Ezután Beatrix átkísérte a királyhoz a legátust, ki megújította az anconai szövetség fölbontására vonatkozó kérelmét.

Mátyás erre azt a kérdést intézte hozzá: «Miért álljak el olyan szövetségtől, melynek megkötésével a szent-széken sérelmet nem követtem el?»

Legyen szabad felséged figyelmeztetnem, — válaszolá a *legátus* — hogy a szövetség már magában véve érvénytelen; mert alattvalók és hűbéresek, uralkodójuk tudta nélkül, idegen hatalmassággal egyességre nem léphetnek. Egyébiránt legalább azt ígérje meg felséged, hogy ha az anconaiak kérik a szövetség fölbontását. beleegyezését nem tagadja meg.»

A *király* a következő nyilatkozatot tette: «Ha Ancona polgárai, miután mindazt megtették, amire hű alattvalók kötelesek, az egyházi kiközösítéstől ő szentsége részéről feloldoztatnak, és ekkor hozzám folyamodnak, hogy a velök kötött

szövetségből rájuk háruló kötelességektől őket fölmentsem: készséggel megteszem. Csak arról biztosítson ő szentsége, hogy a velem kötött szövetség miatt az anconaiakat meg nem fenyíti. Ha ezek netán jövőben fellázadnának, őket nem fogom támogatni, sőt ellenük segítségemet ő szentségének ezennel felajánlom».

A király, hogy a pápát lekötölte, és Dsem kiszolgáltatására hajlandóbbá tegye, más eszközöket is felhasznált. A legátus előtt késznek nyilatkozott annak kieszközlésére, hogy Dsem anyja hatvanezer aranyat, az egyiptomi szultán pedig «még jelentékenyebb összeget» fizessen a pápának.

Mire a legátus megjegyezte, hogy ezt a pénzt ő szentsége a török ellen indítandó hadjárat céljaira fordítaná.*

Mátyás ugyanakkor (február 2-án) a pápához levelet írt, melynek hangja a legátushoz intézett beszéd szellemével feltűnő ellentétben áll. «Ő szentsége és a szent-szék iránt viseltető hódolatát és engedelmességét» hangsúlyozza; bejelenti, hogy «hódolatának bebizonyítására» tanácsosát, Drági Tamást küldi Rómába; kéri, hogy «tekintetbe véev engedelmességét, tőle mint ő szentségének hűfiától és legkészségesebb szolgájától ne vonja meg ke-

* Mindezt a legátus 1489. január 30-iki jelentése tartalmazza.

gyét, a mit viszont lelke erőfeszítésével, szolgálataival és hálájával ki fog érdemelni.» *

Mig levelében ilyen általános frázisokra szorítkozott, Beatrixszal íratott levélben az anconai ügyre vonatkozó elhatározását szabatosan formulázta.

E szerint Drági Tamás elmegy Anconába, és ha a város közönsége a szövetség felbontására fölhatalmazást kér, ő szentségével olyan egyességet fog kötni, mely ő felségének becsületét megővja, az anconaiaktól pedig mindennemű veszélyt, hátrányt és kárt elhárít; különben ő felsége, becsületének sérelme és hitszegés nélkül Anconát el nem hagyhatja.

A királyné ezen közléshez a következő nyilatkozatot csatolja: «Mint szentséged engedelmes leánya, bátorkodom tudomására hozni, hogy ha a török császár öccsének ügyében a fordulat le nem következik, ő felsége az anconai ügyet már is, egészen szentséged kívánsága szerint elintézte volna . . . Látom, hogy ha a török herczegről szentséged ő felsége akarata ellenére rendelkezik, nagy baj és veszedelem támad. Ezért kérem, sőt térden állva szentséged lábai elé borulva, esedezem, fontolja meg jól, miképen kíván a török herczeg ügyében határozni. Ha ugyanis férjem akarata ellenére rendelkezik, né-

* A levél eredetije a velencei állami levéltárban. Kiadva: Mátyás külügyi levelei: II. 352.

zetem és érzésem az, hogy közmeglepetésre a kereszténységet nagy baj éri. Tudom, szent atyám, mit beszélek, mit mondok. A mindenható Isten szerelmére kérem, gondolja meg, hogy a török herczeg ügye milyen következményeket vonhat maga után, és elhatározásában isteni bölcseségének sugallatát hallgassa meg.»¹

A király és a legátus között megindult tárgyalásokban február és márczius hónapok folyamán szünet állott be. A pápa válaszát kívánták bevárni.²

Időközben a király arra határozta el magát, hogy majdnem három évig tartó távollét után visszatér Budára. Márczius 16-ikán utazott Bécsből. A legátus szintén kísérte.

Budán, április első felében értesült Mátyás arról, hogy Dsem herceget, a jeruzsálemi lovagrend nagymestere, a franczia király beleegyezésével Rómába küldötte, hová márczius 13-ikán ünnepélyesen bevonult.³

Ez a hír meglepte és megdöbbsentette. Mikor a legátussal találkozott, arról az eshetőségről szólván, hogy Dsemet a pápa Velenczének szol-

¹ Az 1489. február 6-ikán kelt levél eredetije ugyanott. Kiadatlan.

² A legátus jan. 30-iki jelentése után a legközelebbi jelentés, a mi fennmaradt, ápril 17-ikén van keltezve. Valószínű, hogy időközben nem küldött jelentéseket.

³ Thuasne : 227.

giltatja ki, fenyegető nyilatkozatokat hallatott; ellenben kijelentette, hogy ha ő neki adja át a török herceget, «mindent megtesz, a mit a pápa kíván», sőt kieszközli, hogy az egyiptomi szultán hatszázezer aranyat, a herceg anyja hatvanezeret fizetnek a pápának.

A király fenyegetéseinek súlyt kölcsönözött az a körülmény, hogy a török császár követe érkezett Budára. A legátus ennek következtében arra kérte a pápát, hogy ha csakugyan gondol arra, hogy a herceget Velenczének kiszolgáltatja, mielőtt erre nézve határoz, vegye jól fontolóra a király ajánlatait.

Mátyás ugyanakkor a legátus előtt panaszkodott, hogy a pápa a nápolyi királylyal fenforgó viszállyainak kiegyenlítésére közbenjáróul nem őt, hanem előbb Medici Lőrinczet, azután Sforza Lajos herceget kérte föl.

Az ortei püspök azon volt, hogy őt megnyugtassa. Azt a meggyőződését fejezte ki, hogy az egyességet a pápa csak is a magyar király közbenjárása mellett fogja megkötni; noha lehetséges, hogy bizonyos előleges tárgyalásokat Medici és Sforza által indított meg, vagy ezek alaptalanul kérkednek azzal, hogy a közbenjárásra megbizást nyertek.

A pápának pedig javasolta, hogy Mátyást ne mellőzze.

A kalocsai érsek ügyében a király a legátust felhatalmazta, hogy a foglyot Árva várából Esz-

tergomba vigye és ott «ő szentsége parancsainak megfelelően» őrizet alatt tartsa.¹

IV.

A legátus jelentéseire, Mátyás és Beatrix leveleire a pápai válasziratok csak több mint két hónap multával, április 17-ikén érkeztek Budára.

A legátus személyesen nyújtotta át Mátyásnak a hozzá intézett brevét, melyben őt VIII. Ince arra kéri, viselje magát oly módon, «a mint azt kiváló erényei, katolikus lelkülete és dicsőséges élete követelik», a fenforgó ügyeket illetőleg pedig a legátus előterjesztésére utalta.²

Az ortei püspök, a vett utasítás értelmében, a következőképen adta elő a pápa üzeneteit:

«Ő szentsége méltó nagyrabecsüléssel viseltetik felséged iránt, ki ekkorig mint a kath. hit győzhetetlen oltalmazója, pogányokkal és eretnekekkel szemben, szent hivatását állhatatosan és hiven töltötte be; igéri, hogy felségedet bőkezűen fogja segítségben részesíteni, és azon lesz, hogy a keresztény hatalmaktól szintén segítséget eszközöljön ki.

Azonban felségednek előttem tett némely

¹ A legátus 1489. ápril 17-ikén kelt jelentése a velencei szent Márk-könyvtárban.

² A pápa 1489 márczius 26-ikán kelt levele. Monumenta Vaticana. VI. 225.

nyilatkozatai ő szentségére fájdalmasan hatottak. Noha pedig felséged a lefolyt három hónap alatt kézzelfoghatóan tapasztalhatta, hogy a gyanu, a mit táplált, alapot nélkülöz: ő szentsége minden egyes pontra nézve megadja a kellő felvilágosítást.

A csehországi hadjáratot felséged a császár felszólítására indította meg; mire II. Pál pápa felségedet, kit a szent-szék fogadott fia gyanánt tekintett, Csehország királyának nyilvánította, s ezzel tekintélyét a keresztyén világ színe előtt jelentékenyen gyarapította. Mind ő, mind utóda IV. Sixtus pénzsegítségét is nyújtott felségednek. Ő szentsége a mostani pápa pénzt, kincstárának kedvezőtlen állapota miatt, nem adhat ugyan, de búcsúengedélyekkel támogatja felségedet. Nem szabad tehát lelkét megnyitnia a bizalmatlanság előtt, a melyet azok élesztenek, kiknek érdekében áll, hogy felséged és a szent-szék között a benső viszonyt megzavarják. Ő szentsége (Ulászló) csehországi király követeit csak hosszú vonakodás után fogadta; a királyi czimet pedig azért adta meg neki, mert viselésére őt az olmczi békekötés feljogosítja. A törvényesen megválasztott római király követeit nem utasíthatta el; mert uralkodójuk hódolatának bemutatása, nem a választás megerősítésének kieszközlése végett jöttek. Ő szentsége nem ígérte meg a magyar követnek, hogy a római király követeit maga elé nem bocsátja. Ő szentsége nem hiheti el, hogy

bölcsek uralkodó, Krisztus helytartója ellen, ki felséged és országa érdekeit atyai szeretettel karolja föl, a szószegés sértő vádját emelni képes.

Ő szentsége főpapi szavát adja, hogy a francia királynál Dsem herczegnek felséged részére kiszolgáltatását nem igyekezett megakadályozni. Ő szentsége, a kereszténység javát tartván szemei előtt, kíváncsi volt, hogy a herczeg franciaországi rejtekéből a világ színe elé hozassék és így a törökök között rettegést terjesszen; mivel pedig a hatalmasságok közt fennálló kölcsönös féltékenységet és irigységet ismeri, jónak látta magához venni a herczeget. Ő szentsége mit sem óhajt inkább mint azt, hogy a herczeg közreműködésével a háború mielőbb megindíttassék. A mikor ez bekövetkezik, mind a hadjárat intézése, mind a török herczeg személyének felhasználása tekintetében, felséged tanácsára fogja a legfőbb súlyt helyezni.

Ő szentségét állásának méltósága eltiltja attól, hogy védekezzék felséged azon vádjá ellen, mely szerint ő szentsége a török herczeget Velenczének árúba bocsátani készül, és a csehországi követeket Velence kedvéért fogadta. Ő szentsége azt hiszi, hogy felséged rosszakaratú gyanúsítások által támasztott felháborodásban beszélt így. Atyai és főpásztori szeretettel inti felségedet, ezentúl nagyobb mérsékletet tanúsítson nyilatkozataiban és méltatlan gyanúsításoktól óvakodjék. Főpásztori szavát adja, hogy a herczeget

áruba soha! sem bocsátja, hanem mint a tervezett hadjárat sikerének egyik biztosítékát gondos őrizet alatt tartja.

Ő szentsége, követve elődei példáját, az egyházi állam megoltalmazására Velenczével szövetséget kötött; ebből azonban Magyarországra határán nem származhatik. Isten bocsássa meg annak az embernek * bűnét, ki előbb ő szentsége ellen fellázadott, azután vele egyességet kötött, később ezt az egyességet megszegte, most pedig az egyetemes béke megzavarásán fáradozván, felségedet Velence ellen ingerli, a mely állam Magyarország iránt mindig jóakaratot tanusított. Ez az ördög ármánya, melylyel a török hadjárat sikerét akarja megghiúsítani.

Végül ő szentsége megújítja azon kérését, hogy az Anconával kötött frigyet felséged bontsa föl; ne tűrje hirnevén a szennyfoltot, a mit rajta ez a frigy ejtett. Felséged gondolja magát ő szentsége helyzetébe. Felséged bizonyára meggyőződött már arról, hogy ő szentsége Anconát nem a szövetség megkötése, hanem az egyház jogaiba ütköző határozatok miatt sujtotta egyházi átokkal, a melytől ezen határozatok megsemmisítése után feloldozta. Felséged ne várja be, míg a szövetség fölbontásáért az anconaiak folyamodnak. Ha felséged országaiban valamely város úgy járt volna

* A nápolyi királyt érti a pápa.

el mint Ancona, kiméletlenül nehezedett volna rá felséged boszúja! Egyébiránt régi pápai bullák értelmében ez a szövetség érvénytelen, és azok, a kik azt megkötötték, egyházi büntetéseket vontak magukra. Csak is ő szentsége kegyelmességének köszönhetik felséged és Ancona városa, hogy ellenök másképen nem lépett föl. Ő szentsége főpásztori szavára igéri, hogy Ancona ellen ezen túl sem tesz semmit, hanem bevárja a város követségét.» *

Mátyás a következőképen válaszolt:

«Nem tartom illőnek, hogy ő szentségével vitakozzam. Abban, a mit mond, megnyugszom. Azonban a csehországi ügyre nézve a dolog másképen áll, mint ő szentsége gondolja. Ha azok a főtisztelendő (bibornok) urak, kik az ügyeket intézték, életben volnának, megadnák ő szentségének a kellő fölvilágosítást.

Az eretnek cseh király fia a császár ellen, ki ígéreteit megszegte, fegyvert fogott. Táborát Ausztria határszélén ütötte föl és Magyarország területére is beütést intézett. En épen akkor ter-

* A pápának az ortei püspök részére adott dátumnélküli instrukció, melyet itt elmondott, előadás formájában dolgoztam föl, Theinernél, II. 530—534. Az instrukcióban még befoglaltatik az is, hogy a legátus köszönje meg a királynak, hogy a nápolyi királyhoz követet készül küldeni, és hogy a kalocsai érseket szabadon bocsátotta. Ezen utóbbi körülményre nézve hamis hír vezetett tővútra a pápát.

tem vissza a törökök ellen viselt háborúból, melynek egyik véres csatájában sok ezer török esett el. A csehek pusztításai miatt a magyar urak panaszt emeltek nálam. Ezért rögtön megindultam ellenök, néhány nap alatt kiűztem őket Magyarországból és két napi járásra üldöztem őket Morvaország területén. Á mint visszaérkeztem, a néhai ferrarai püspök jött hozzám II. Pál pápa levelével, melyben fölkért, hogy a csehek ellen háborút indítsak. Engedelmeskedtem, és erélyesen láttam hozzá az elvállalt feladathoz. Elismerem, hogy a vállalatból nagy dicsőség háramlott rám; de ez a pénzben és emberéletben hozott áldozattal nem ér föl.

Most újból kész vagyok ő szentsége parancsára, a kereszténység megvédelmezése végett fegyvert ragadni. Azonban ő szentsége a viszonyok felől nincs kellően tájékozva. Azzal, hogy Ulászlót ő szentsége Csehország királyának elismerte, nagy sérelmet ejtett rajtam. Sixtus pápa állhatatosan megtagadta ezt az eismerést és Ulászlót mindig a «lengyel király elsőszülött fiának» czimezte. Ő szentsége magatartása felbátorította őt. És ennek következménye az, a mi Sziléziában történt. Valóban, ezek a népek, ha fegyveremmel nem tartanám őket féken, mind föllázadnának.

Miksa római király követeinek fogadtatása ő szentségénél, hasonló következményeket vont maga után. Ő szentsége azt állítja, hogy a köve-

tek elutasítását nem ígérte. Én ő szentségével vitatkozni nem akarok; hanem higye el követ úr, én nem hazudok. Leveleket mutathatok föl azoktól, a kik előtt ő szentsége az ígéretet tette. Megnyugszom ő szentsége nyilatkozatában, hogy Miksa és Ulászló sem áldását, sem a megerősítést nem kapták meg. Remélem, maga idején ő szentsége igazságot szolgáltat nekem, és irányomban úgy jár el, a mint a jó pásztorhoz és igazságos bíróhoz illik.

Nem tagadom, gyakran sürgettem, hogy a török herceget, a kereszténység közös java érdekében és azért is, mivel vérrokonság kötelékei csatolják hozzám, nekem adják át. Anyja és az egyiptomi szultán szintén többször fejezték ki óhajításukat, hogy a herceg hozzám kerüljön.

Minden időben hön óhajtottam, hogy a törökök ellen az egyetemes hadjárat létrejöjjön. Ha ellenségeim nem állanak utamba, a keresztény világ meglátta volna, hogy mire vagyok képes! Nagy hálával tartozom ő szentségének azért, hogy a közjó érdekében és az egyetértés fentartása végett a török herceget magánál tartja. Mindent, a mit követ úr előterjesztett, elhiszek. Ő szentsége nem szorul az én tanácsomra; de a következőkre figyelmeztetem. A török herceg csak úgy mint bárki más, megbetegedhetik és meghalhat; a török császártól felbérelt orgyilkos merényletének áldozatul eshetik; hosszú fogságában elkeseredve, kétségbeesésben öngyilkos-

ságot követhet el; végre megtörténhetik, hogy barátait és hiveit a török császár megöleti vagy száműzi. Mindezen okoknál fogva sietni kell. Ha ő szentsége a herceget az egyiptomi szultánnak szolgáltatná ki, tőle nagy pénzösszeget várhatna, és remélni lehetne, hogy a háború, a mit az egyiptomi szultán, Dsem herceg párthiveinek segítségével indítana, a török császár vereségével végződik; azonban Dsem herceg, ha ezen az úton trónra jut, eszélyes és álnok ember letére, még veszedelmesebb és kegyetlenebb ellenségünké válik, mint a mostani török császár, ki iszákos ember, naponként három-négy órán át részegen hever, mint a kutya, és a kit külföldön tartózkodó öccse szüntelenül rettegésben tart. Ön követ úr, bizonyára álmélkodnék, ha tudná, hogy a török császár hozzám küldött követe milyen ajánlatokkal igyekszik engem rávenni, hogy vele békét vagy fegyverszünetet kössek. Én tehát a magam ügyeit előnyösen rendezhetném. Azonban bízom ő szentsége szavában.

A mint látom, ő szentsége, mielőtt a hadjárat megindítása elhatározatnék, meg akarja hívni Rómába az összes keresztény fejedelmek követeit, hogy teljes egyetértést hozzon létre, és viszályok keletkezésének veszedelmét elhárítsa. Ez jó gondolat, de nehezen valósítható; mert a fejedelmek között találkozhatnak, kik érdekeik és érzelmeik sugallatára a nagy vállalatot megghiúsítják. A tizedadót, a mit ő szentsége a hadjárat céljaira ki

akar vetni, legelső lesz a francia király, a ki megtagadja. A spanyol király azzal fog mentégetődni, hogy a mók ellen kell harcolnia. Németországból, melynek nagy része fegyverben áll, semmit sem várhatni. Míg ezek a tárgyalások folynak, az idő mulik, és a reménységek, a miket Dsem herceg személyéhez csatolunk, meghiúsulnak; szintúgy a mint meghiúsultak azok, a miket egykor a kezeim között levő másik török herceg keltett; kinek, mivel párthivei elhaltak, most már semmi értéke sincs.* Ellenben, ha ő szentségem hallgat, nagy dolgokat művelhetünk, a nélkül, hogy ő szentségétől nagy áldozatot és fáradságot igényelnék.»

Ekkor a legátus, ki folytonosan jegyeztetett, míg Mátyás beszélt, közbeszólt: «Látja felséged, én mindent följegyzek és tudom, hogy az, a mit felséged most említett, ő szentségének tet-szeni fog.»

«Csak jegyezzen föl és írjon meg mindent, — mondá Mátyás — mert igazat beszélek.» És folytatta fejtegetéscit. «A török ellen — úgymond — Olaszországból vagy másfelől hadsereget küldeni czéltalan dolog volna. Németekre Magyarország alsó részeiben az éghajlati viszonyok nem kedvezők. A katonák, kik a törökök ellen való hada-

* Ezt 1465-ben Mátyás követei Rómából Magyarországra hozták.

kozást nem szokták meg, fegyelmetlenek és gyávák szoktak lenni, könnyen futásnak erednek.

En, követ úr, egészen föltárom lelkemet; ő szentsége azután fontoljon meg mindent jól és határozzon.

A fegyverszünet, a mit a török császárral kötöttem, a jövő esztendő október havában jár le. Ulvaromnál levő követének ajánlatát, hogy halálomig tartó békét kössünk, visszautasítottam. Arra sem állottam rá, hogy a fegyverszünet tcvábbi tíz esztendőre hosszabbíttassék meg. A követ most már azért könyörög, hogy legalább három évre hosszabbítsam meg a fegyverszünetet. A török császár azt a javaslatot is terjesztette elé, hogy bocsássak rendelkezésére egy magyar hadtestet, melyet a hitetlenek ellen intézendő hadjárataiban használna föl; viszont valahányszor kívánom, ő is küld nékem sereget, mely zsoldra igényt nem tart, és zsákmányból tartaná fönn magát. A török követ bejelentette, hogy ezenfelül titkos üzeneteket hozott. Beteges állapotom miatt még nem bocsáthattam őt magam elé. Azonban, ő szentsége intelmeit követve és ígéreteiben bízva, el vagyok határozva arra, hogy ajánlatait elutasítom. Ő szentsége mielőbb adja meg előterjesztéseimre a választ, hogy a szerint rendezhessem ügyeimet, és ne legyek kénytelen a török követtel szóba állani.»

A *legátus* szükségesnek látta a pápát mentegetni azért, hogy a királynak pénzt nem küld;

utalt arra, hogy az olaszországi háborúk a szentszék kincstárát kimerítették; főlemlítette, hogy búcsú-engedélyekkel bő pénzforrást nyitott meg.

Mátyás önérzetesen felelt:

«Pénzt ő szentségétől soha sem kértem, nincs is rá szükségem. Búcsú engedélyezéseért egy ízben folyamodtam, a királyok temetkezési helyéül szolgáló fehervári templom javára, a melynek építési költségeihez én nyolczvanezer aranyforintnál többel járultam. A búcsú, mert ő szentsége igen korlátozott formában adta meg, eredménytelen maradt. Most újból kérem, engedélyezzen teljes búcsút ő szentsége mindazok részére, kik a nagy hét folyamán a fehervári templomban ájtatosságukat végzik, és az építési költségekre adakoznak.

A *legátus* ekkor «Isten szerelmére» kérte a királyt, hogy a török követ ajánlatait utasítsa vissza.

Mátyás ígérte, hogy a török császárral semmiféle egyességre nem lép; de ismételte, hogy a pápa szándékai és tervei felől lehetőleg rövid idő alatt részletes tudósítást kell kapnia.

A *legátus* kérdezé, hogy a török követet a király milyen módon fogja elbocsátani?

Mátyás így válaszolt: «Jelenleg a kölcsönösen okozott károkról folynak tárgyalások. Azt fogom kívánni, hogy a török császár a kárak megtérítésére teljhatalommal föluházott követet küldjön; mert csak ezen ügy elintézése után

bocsátkozhatom a fegyverszünet meghosszabbítása iránt alkuba. Így az itt levő török követet jó móddal elbocsáthatom, és ő szentsége üzenetét bevárhatom. Legátus úr sietve küldje meg tehát jelentését ő szentségének.»

Mátyás ez alkalommal Velenczéről is tüzetesen nyilatkozott.

«A köztársaság — úgymond — melyet soká jó barátom gyanánt meghecsültem, súlyos sérelmeket ejtett rajtam. Egyebeket mellőzván, csak arra figyelmeztetem atyaságodat, hogy mindaz, ami Dalmácia és Slavónia területén a köztársaság kezei között van, a magyar koronához tartozik; és a signoria ezzel meg nem elégedvén, felszólalásaimmal nem törődve, elfoglalta Veglia szigetét, melynek visszanyerése érdekében sikertelenül fordultam IV. Sixtus pápához; Ragusa városa pedig, mely szintén Magyarország alkatrésze, szüntelenül zaklatásoknak van kitéve a velenceiek részéről, kik az Apuliába gabonát és egyéb árucikkeket szállító raguzai kereskedőket zsarolják. A szegény emberek kétségbeesésökben már meghódoltak volna a törököknek, ha én vissza nem tartanám őket.

Mindezek daczára, mivel ő szentsége meghagyásából, ön legátus úr közbeveti magát, kész vagyok Velenczével békében élni. De az Istenre kérem ő szentségét, hasson oda, hogy a köztársaság további sérelmekről tartózkodjék, és a szegény raguzaiakat zaklatásoktól kímélje meg. Én

nem veszem rossz néven, hogy ő szentsége Velen-
czével szövetséget kötött. A baj abban van, hogy
a signoria elbizakodva azt hiszi, hogy most már
mindent megengedhet magának, mindenkit sza-
badon kifoszthat. Az Istenre kérem a mi urunkat,
eszközölje ki, hogy a signoria az én példám-
követve, jó szomszéd gyanánt viselje magát.
A minap a signoriától levelet kaptam, melyben
jelenti, hogy követet küld hozzám. Azt feleltem,
hogy mint máskor, most is tiszteletteljesen fog-
dom a követet, és panaszra okot adni sohasem
fogok.

Az anconai ügyet illetőleg tudja meg, hogy
követemet, Drági Tamást felhatalmaztam ő szent-
sége kívánatainak teljesítésére; azon föltétel
alatt, ha viszont ő szentsége biztosít, hogy az
anconaiakat, a velem kötött szövetség miatt,
büntetéssel nem sújtja. Meghagyásomból köve-
tem két anconai polgár kíséretében meg fog
jelenni ő szentsége előtt, hogy a szövetség fel-
bontását bejelentsék. Kérje föl legatus úr ő szent-
ségét, hogy állítson ki bullát, melyben az anco-
naiaknak amnesztiát biztosít. Mihelyt ez meg-
történt, minden rendben lesz.

Értésemre esett, hogy ő szentsége felszólítá-
sára a velencei köztársaság követei az ő szent-
sége és a nápolyi király között fenforgó viszály
kiegyenlítésére mint közbenjárók Nápolyba men-
tek. Ez ellen nincs kifogásom. De higgye el, leg-
atus úr, ha a korábbi egyesség ő szentsége és a

nápolyi király között az én közreműködésemmel jön létre, ő szentségének most nem volna alkalma a nápolyi királyt kötelezettségei megszegésével vádolni. Én lettem volna az első, ki az ő megfenyítésére fegyvert ragadok. Ő szentsége úgy cselekedjék, a mint neki tetszik, és belátása szerint válaszsza meg a közbenjárókat. Nem törődöm vele. De annyi bizonyos, hogy ha én vagyok a közbenjáró, a nápolyi király megtartotta volna ígéretét, és most senkinek sem volna oka panaszra. Ezért a nápolyi király nem szívesen vette volna közbenjárásomat; mert tudja, hogy én az elvállalt kötelezettségek megszegését nem tűröm.

A mi a kalocsai érseket illeti, higgye el követ úr, a ki előttem szóba hozza, nem tesz nekem kedves dolgot. Az érsek rossz nyelvvel meg akart rontani, és azért irányában csak azzal tartozom, hogy igazságosan járjak el. Mindazáltal szívesen hallgattam követ úr szavára. Azt a kérését, hogy Esztergomba bocsássam őt, most nagyon nehéz teljesíteni; ugyanis a várkapitány, a kinek őrizetére bízam, megbízásomból a lengyel királynál jár és a tárgyalások befejezése előtt ügyeim nagy hátránya nélkül nem hívhatom őt vissza. Ezen kívül, hogy az igazat bevalljam, a nápolyi királytól az érsek felől bizonyos közléseket várok, melyek rövid idő alatt megérkeznek. Még nagyobb okom is van, a miért nem küldhetem őt Esztergomba; ott ugyanis olaszok, nápolyiak és magyarok laknak. Higgye el, jobban és biztosabban őriz-

tetik ott, a hol most van, mint Esztergomban. Ne higye, hogy rossz helyen van, igen tisztességesen van elhelyezve. Esztergomban nem bírná nyelvét fékezni; ha másokkal írásban vagy szóval érintkezhetnék, gonoszabbakat írna és beszélne mint előbb. Ne higye, hogy a börtönben megváltozott, ma épp olyan rosszakat beszél rólam, s kész éppen olyanokat tenni és írni ellenem, mint fogása első napján.

Kérem követ úr, legyen rövid ideig türelemmel, mindent jól elintézek.»

A legátus ekkor a király előadására megtette észrevételeit. Azzal kezdte, hogy magasztaló kifejezésekkel halmozza el őt a pápa és a szent-szék iránt tanúsított hódolataért, a török hadjárat tárgyában nyilvánított nagylelkű elhatározásáért.

«Felséges király — így folytatta azután — a törökök nagy ígéreteket tesznek, hogy felségedtől a békét megvásárolják; de nem csodálkoznám, ha még nagyobbakat ígérnének. A török császárnak van esze és vannak jó tanácsosai; tudja, hogy ha felségedet megnyeri, a többi fejedelmektől semmit sem kell tartania. Felséged maradjon állhatatos, kövesse ő szentsége tanácsát és intelmeit. Ő szentsége felségednek, a ki iránt kiváló erényei és érdemei, az apostoli széknak és a kereszténységnek tett nagy szolgálataiért, szeretet és jóakaratot táplál, a tervezett hadi vállalatban a főszerepet szánta.

Felséges király, nagyon aggaszt és kinoz engem az a körülmény, hogy felséged hozzám intézett szavait híven megírtam ő szentségének. Méltóztassék visszaemlékezni, hogy valahányszor a kalocsai érsek ügye szóba került, felséged mindig ígérte, hogy őt nékem kiszolgáltatja és megengedi, hogy megbízatásomnak megfelelően, Esztergomban őriztethessem. Ezt bejelentettem ő szentségének. Ha már most az ellenkezőt kell megírnom, ő szentsége vagy engem hazugnak, vagy felségedet állhatatlannak fogja tarthatni. Bevallom, kezdetben azért esedeztem felségedhez, hogy az érsek ifjúkori büntetteinek vizsgálatától álljon el, a szent atya és az apostoli szék iránti tiszteleténél fogva, kegyelmezzen meg neki. Miután ezt el nem érhettem, a törvényes eljáráshoz fordultam és készen nyilatkoztam a vizsgálatot megindítani. Felséged maga kérte e végből pápai legátus küldését, és urunk választása én rám esett. Ha tehát ő szentsége látni fogja, hogy felséged a törvényes eljárás megindítását most halogatja, azt kell hinnie, hogy jelentésem hazugságokat tartalmazott.»

«Elismerem, — válaszolá *Mátyás* — ígéretet tettem atyaságodnak, hogy az érseket Esztergomba bocsátom és legátus úr őrizetére bízom. De higgye el, alapos okaim vannak a miért vonakodom ezt most megtenni. Rövid idő alatt intézkedem, hogy törvény előtt igazolhassam eljárásomat. Higgye el, ez sikerülni fog nekem.»

A *legátus* észlelvén, hogy szavai benyomást tettek a királyra, a kedvező pillanatot kizsákmányolta. Térdre borulva Isten szerelmére kérte őt, hogy ne hozzon rá gyalázatot, magát se kompromittálja azzal, hogy gyakori ígéreteit teljesíteni vonakodik. Ez a jelenet nem maradt hatástalan.

Mátyás így szólott: «Ő szentsége iránti hódolatomtól indítva, kész vagyok az érseket mostani börtönéből kibocsátani, és őt Egerben vagy Visegrádon elhelyezni. Válasszon követ ür a két hely között. Esztergomra ne gondoljon, mert mondtam már, hogy ott magyarok, nápolyiak és olaszok laknak.»

A *legátus* érthetetlennek találta a király észrevételét, hogy Esztergom az érsek elhelyezésére azért nem alkalmas, mert «olasz, nápolyi és magyar lakossága van.» Erre nézve felvilágosítást kért.

A király nevetve és rejtélyes taglejtéssel néhány érthetetlen szót ejtett ki, a melyeket a *legátus* úgy értelmezett, hogy Esztergomban az érsek életét orgyilkos merénylettől félti: úgy látszott neki, mintha a király még többet akarna mondani és határozott személyre gondolna.

A *legátus* az ő jelentésében nem merte gyanúját határozottabban formulázni.* Azonban meg-

* «Nolo os ad coelum ponere», — jegyzi meg.

jegyzi, hogy az érseket nem a király, hanem *más valaki* gyűlöli. Ez világos czélzás Beatrixra. És így Mátyás azt akarta volna megértetni a legátussal, hogy Esztergomban a királyné nápolyi emberei között a gyűlölt érsek élete nem volna biztosságban.

A legátus a királytól kijelölt két hely közül Visegrádot választotta, melyet a fővároshoz való közelsége miatt Egernél előnyösebbnek tekintett. Arra kérte a királyt, engedje meg, hogy ő maga vezethesse az érseket Visegrádra, és itt állásának megfelelő lakást rendezhessen be számára.

Mátyás beleegyezett, és jobbát nyujtván, ígérte, hogy tizenöt nap alatt az érsek átköltözködjék.

A további eljárásra nézve a legátus közlé a királylyal, hogy utasítása a törvényes eljárás megindítását rendeli el, de ő ettől egyelőre tartózkodni kíván. A miben a király megnyugodott.

A legátus szemei előtt, mint jelentésében írja, inkább az érsek, mint a király érdeke lebegett; attól tartott ugyanis, hogy a vizsgálat az előbbire nézve súlyosan terhelő dolgokat fog felszínre hozni. «Olyan nagy volt egykor az ő tekintélye, hogy könnyen ragadtathatta el magát féktelenségre.»

Egyébiránt azzal az eredménynyel, a mit elért, teljesen meg volt elégedve; sőt elragadtatásában szerencsekívánatait tolmácsolta a pápá-

nak azért, hogy Mátyást «dühöngő oroszlánból a pásztor szavát engedelmesen követő baránnnyá változtatta át».¹

Mátyás csakugyan teljesítette ígéretét. Néhány nap mulva Váradi Péter elhagyhatta árvavári börtönét és Visegrádra költözött, hol kényelmes és tisztességes lakás rendeztetett be számára. A legátus kérésére a király azt is megengedte, hogy az érsek egy papot és egy apródot tarthasson maga mellett; csak a személyek megválasztását magának tartotta fönn, mert az érsek «zabolátlan nyelvétől még mindig fél.»²

Néhány nappal utóbb a legátus Beatrix királynénak szintén személyesen nyújtotta át a pápa márczius 26-ikán kelt brévéjét, melyben őt buzdítja, hogy a szent-szék iránt eddig tanúsított ragaszkodását továbbra is őrizze meg, és hasson oda, hogy királyi férje a szent-székkal állandó egyetértésben éljen s a török ellen intézendő hadi vállalatnak szentelje erejét.³

A királyné ez alkalommal örömét fejezte ki a fölött, hogy a pápa és a nápolyi király között

¹ Az 1489 május 15-iki jelentésben.

² A legátus június 1-én kelt jelentésében szól erről. Szeptember 18-iki jelentésében írja, hogy a király a örvényes eljárás megindítását kívánja és a vádirat szerkesztését elrendelte s a legátusnak azt mondotta, hogy majd miután az ítélet meghozatott, lehet kegyelemről beszélni. (Azonban a per nem indított meg.)

³ Eredeti fogalmazata a velencei állami levéltárban.

létrejött a egyesség, mely lehetővé teszi, hogy ő szentsége zavartalanul foglalkozhassék a török elleni hadjárat előkészítésével. «Örök hálával tartozom — úgymond — ő szentségének azért is, hogy elosztatta azt a gyanút, mintha a török herceget Velenczének akarná átadni. De még nagyobb háladatosságra kötelezne le ő szentsége, ha Dsemet kiszolgáltatná uramnak, királyomnak. Uram királyomnak ez az egyetlen gondolata, óhajta, igyekezete. Kíváncs hogy ő szentsége gyorsan cselekedjék, nehogy uram, királyom másfelé irányozza figyelmét, honnan azután elvonni nehéz lesz. Ha ő szentsége be akarja várni, míg a tizedadó, a mit a keresztény népekre kivet, tényleg behajtatik, hosszú idő mulik el, uram, királyom elúnja a várakozást és mást gondol. Egyébiránt azalatt, míg a tized behajtása folyamatban van, ő szentsége a herceget elküldhetné ő felségéhez; ezzel elérné, hogy ő felsége a török követet, ki a fegyverszünet megkötését sürgeti, elbocsátja, és hadikészületeit megindítja. Ő szentsége kívánjon a mit akar ő felségétől, csak ezt az egy tiszteséget ne tagadja meg tőle; mert semmit sem fájlal inkább, mint azt, hogy a jó alkalmat, a mi a török elleni háborúra kínálkozik, meg nem ragadhatja. Követ úr, ha tudná, hogy Törökországból hány nagy úr kéri és sürgeti folytonosan a hadjárat megindítását, nem kételkednék abban, hogy a vállalat szerencsés eredménnyel végződik, és ő szentségére nagy dicsőséget hoz.

Más módon, akár atyám a nápolyi király úr útján, akár Velenczével, semmit sem lehet elérni. A török tengeren nem támadható meg. Velence nem szívesen indítana ellene háborút, mert előnyös békessége van vele, melyet fél megszegni, nehogy úgy járjon mint régente. Atyám a nápolyi király nem képes a török ellen háborút viselni. Egyedül Magyarország királya az, a ki mind személyes tulajdonságainál, mind országai helyzeténél, mind hő vágyánál fogva hathatósan, dicsőségesen háborúskodni tud, akar és bír.»

A legátus a király és a királyné nyilatkozataiból azt a meggyőződést szerezte meg, hogy Mátyás ha a török herceget meg nem kapja, az udvaránál tartózkodó török követtel egyességre lép. Ezzel a közléssel zárta be jelentését, melyet május 15-ikén indított útnak Rómába.*

A király jónak látta a békekötés rémképét minduntalan, kellőképen kiszinezve a legátus szemei elé állítani. Néhány nappal a jelentés elküldése után közlé vele, hogy a török követ azt az utasítást kapta, hogy ha békekötést nem hozhat létre, a fegyverszünet meghosszabítását sem érheti el, legalább eszközölje ki, hogy a török haderő Magyarországon keresztül szabadon átvonulhasson velencei területre, mivel a török császár boszút akar állani a köztársaságon, mely

* A jelentés eredeti példánya a velencei szent Márk-könyvtárban.

a vele fennálló békekötés föltételeit megszegte. A legátus kérdezé, hogy a török követ milyen választ kapott?

«Ezeket mondtam neki — így szólt Mátyás — jelentsd császárodnak, hogy előbb a kölesönösen okozott károk megtérítése iránt lépjünk egyességre, azután a mit ő felségének tisztességére, a saját becsületem sérelme nélkül megtehetek, szívesen megteszem.» És hozzá tette: «Ezt a kitérő feleletet azért adtam, mert ő szentsége választát kívánom bevárni.»

A legátus annyira igyekezett a király kedvében járni, hogy őt még ezért a kitérő feleletért is «megdicsérte».*

Ugyanekkor, mikor Mátyás a török császárnak Velence ellen irányuló ellenséges terveit feltárta, — május közepe táján — érkezett Budára a köztársaság követe, Bollani Domokos, ki hivatta volt a magyar király bizalmát és jóindulatát Velence irányában visszaszerezni. Előterjesztésének leglényegesebb pontja az volt, melyben a királyt buzdítja, hogy a kereszténység érdekeit tartván szem előtt, a császárral béküljön ki, a mely célra a signoria közbenjárását ajánlotta föl. A királyi választ, a pápai legátus jelenlétében, a győri püspök adta elő. Kifejtette, hogy ő felsége fel van jogosítva a császár eddigi magatartása által mindennemű békeajánlatot visszautasítani,

* A legátus junius 1 én kelt jelentése. Theiner : II. 525.

mivel ő szentsége a béke helyreállítását folyton sürgeti, kész méltányos föltételek alatt egységre lépni, és az Ausztriában elfoglalt területeket visszabocsátani.

Utána a legátus szólalt föl. Elismerését fejezte ki a fölött, hogy a velencei köztársaság ő szentségének az egyetemes béke helyreállítására célzó igyekezeteiben közreműködik, és azon két hatalmasságot, melyektől az egész keresztény világ sorsa függ, kibékíteni törekszik. Azután felhívta a jelenlevő magyar tanácsosokat, hassanak oda, hogy uralkodójuk, ki diadalmait közepette, nagy szelleme sugallatára, mindig a béke felé hajlott, ezt a hajlandóságát bizonyítsa be most, mikor ő szentsége minden erejével a törökök ellen intézendő hadjárat létesítésén fáradozik; a mivel Istennek, az ő földi helytartójának és az egész keresztény világnak kedves dolgot fognak művelni.

V.

VIII. Incze pápa a keresztes hadjárat előkészítésénk ügyében nem szünt meg fáradozni. Míg a nyugati kereszténységet egyesülésre és áldozatkészségre serkentette: keleten, az izlamfejedelmek köréből, hatalmas szövetséges kínálkozott.

Ez *Melik el Achref Qaitbay* Egyiptom szultánja volt, ki bölcs kormányzatával országát a rend és jólét áldásaiban részesítette, a tudósok

bőkezű pártfogója volt, és keresztény alattvalói irányában is jóindulatot tanusított.¹ Dsem herceget, mikor legelőbb hozzá menekült (1481), szívesen fogadta. de arra, hogy ügyét felkarolja, a viszonyokat kedvezőknek nem találta. Néhány évvel utóbb (1486) háborúba bonyolódván Bajazeddal, miután a török seregeket több ízben megverte,² elérkezettnek vélte az alkalmas időpontot arra, hogy a keresztény hatalmakkal szövetségbe, Bajazedet megbuktassa, öccsét emelje trónra, s így a mohamedán világban a hegemoniát magának biztosítsa.

Miután Mátyással már az 1488-ik év folyamán érintkezésben állott,³ az 1489-ik év elején Rómába küldött követet, hogy a pápával tárgyalásokat indítson.⁴

VIII. Incze örömmel karolta föl Qaitbay ajánlatait, melyeket május 8-ikán az összes keresztény hatalmakkal tudatván, ezeket felhívta, hogy egymás között fönforgó egyenetlenségeiket mielőbb egyenlítsék ki, a megindítandó keresztes hadjáratra előkészületeket tegyenek, és a haditerv megállapítása végett Rómába követeket küldjenek, a kik az iránt is tanácskozni fognak, hogy Dsem herceg személyét mily módon kelljen a

¹ Thuasne: 41.

² Hammer: Geschichte des Osmanischen Reiches. I. (Pesth. 1840) 631—7.

³ Ez kitűnik a legátus 1489. január 30-iki jelentéséből.

⁴ Hammer: I. 618. Thuasne: 227.

kereszténység javára legczélszerűbben értékesíteni.¹

A pápa ezen iratát az ortei püspök június első napjainak egyikén nyújtotta át Mátyásnak, ki miután azt elolvasta, a környezetében levő urakat elbocsátván, négy szem között maradt a legátussal, hogy bizalmasan közölhesse vele nézeteit.

A hatás, a mit a brévé tartalma rá tett, nem lehetett kedvező, miután Dsem kiszolgáltatását nem helyezte kilátásba. E mellett az egyiptomi szultánnal tervezett akció eszméje azt az aggodalmat ébresztette benne, hogy a pápa a törökök ellen a háborút tengeren szándékozik megindítani, a vezérletet a velenceiekre bizza, és Dsem herceget a velencei hajóhadra szállíttatja.²

Elégületlenségét nyíltan kifejezte. «Valóban, követ úr, — így szólott — jól tudom, mi czélből irta ezt a levelet ő szentsége: tized-adót szándékozik behajtani. Ez azonban nem fog sikerülni. Tudom, mit beszélek. Ő szentsége azt mondja, hogy az egyiptomi szultánnal összeköttetésben áll, és hogy követei érkeztek Rómába. Én még

¹ A pápai iratot kiadta J. J. Müller: Reichstags-Theatrum (Jena 17 I.) I. 96.

² A pápai legátus jelentéséből tudjuk, hogy Mátyás ezt az aggodalmat táplálta; sőt még attól is félt, hogy a velenceiek a hajóhadat nem a törökök ellen fogják vezetni, hanem magánérdekeik vagy boszújuk kielégítésére fogják felhasználni.

szorosabb összeköttetésben állok vele.» Két mutató ujját keresztalakban egymásra helyezve emelte föl, és így szólt: «Erre a keresztre fogadom, hogy ha ti a török herceget tengerre szállítjátok, én az ő testvérét, a török császárt szárazföldön Olaszországba viszem. Majd meglátjátok!»

A *legátus* nem nagy súlyt fektetett erre az indulatos kifakadásra. Ignorálta azt és így válaszolt: «Ő szentsége előtt a levél megírásában nem lebeghetett más gondolat, mint az, hogy a keresztény hatalmak közös elhatározásával a törökök ellen a háborút létrehozza. Ha ő szentsége tized-adót akarna behajtani, ezen felséged nem ütközhetik meg; pénz nélkül nagy háborút indítani és viselni nem lehet. Nem hiszem, hogy felséged valaha pénz nélkül háborút viselt volna. Az Istenért, ne engedje, hogy kénytelen legyek azt mondani, hogy felséged a keresztyénségnek védőfala és bástyája csak a múltban volt. Elhirtelenkedve ne törjön pálczáat ő szentsége fölött, kinek nem más a szándéka, mint az, hogy a keresztény hatalmak közös erővel háborút indítsanak a törökök ellen. Amennyire csekély eszemmel a dolgot fölfogom, a háborút vagy hajó-haddal vagy szárazföldi sereggel lehet viselni; azt, hogy melyik módozat a czélszerűbb, eldönteni a keresztény hatalmak követői, kiket urunk magához meghív, lesznek hivatva. Ha a hadjárat tengeren indíttatik meg, közös egyet-

értéssel fog elhatároztatni, hogy ki legyen a hajóhad főparancsnoka. Ha pedig a szárazföldi hadjárat látszik előnyösebbnek, valószínűleg abban fognak találkozni a vélemények, hogy felségedet hadserege és országának helyzete leginkább teszi alkalmassá a háború megindítására. Mindazáltal, felséges király, az én véleményem szerint, szárazföldi sereg hajóhad nélkül, és hajóhad szárazföldi sereg nélkül a feladatot megoldani nem képes; mindkettőre van szükség.»

A király nyugodtan tette meg észrevételeit: * «Valóban nagy dolgok azok, amiket, mint ő szentsége említi, a szent szék művelt; de írni fogok ő szentségének, és kimutatom, hogy nem csekélyebb az, a mit én és elődeim műveltünk. A hadjárat tervének megállapítását ő szentsége udvaránál levő követeimre fogom bízni. Hálával tartozom ő szentsége ajánlataért, hogy közbenjárásával békességet hoz létre köztem és ellenségeim között. Hígyje el követ úr, én soha senkinek kárt nem okoztam; de mikor engem támadtak meg, feljogosítva voltam, hogy ellenálljak és a szenvedett sérelmet visszatöröljam. Ilyenkor azok, kik ellenem fordultak, rendesen rosszul jártak. És mivel ő szentsége az ellenségeskedések megszüntetésé-

* A legátus nem közli az egész párbeszédet, «Et cum in hoc sermone utrinque multa dicerentur, respondit sua maiestas . . .»

ről tesz említést, tudja meg követ úr, hogy imént vett értesítések szerint a lengyel király a cseh királylyal szövetséghez ellenem.* Nehogy nekem árthassanak, szövetségzni fogok azokkal, a kikkel lehet. A két uralkodó, apa és fiú, szövetsége természetesen tünhetik föl; hanem föltételeiben nyíltan ki van mondva, hogy személyem és trónom ellen irányul. Ezért gondoskodnom kell szövetségekről, kik nékem segítséget nyújthatnak.»

A *legátus*: «Fenséges király, nagyon sajnálom, hogy olyan dolgok merülnek föl, melyek felségedet megzavarják; főképen most, mikor urunk a kereszténység ellenségének megsemmisítésére készül. Kötelességem, hogy erről ő szentségének jelentést tegyek; és időközben felségednek a békesség érdekében szolgálatomat felajánlom. Nem lehet rossz néven venni, hogy felséged barátokat és szövetségeseket keres, kiknek segítségével a két király támadását, ha az csakugyan bekövetkeznék, visszaverhesse; csak hogy olyanokhoz ne forduljon segítségért, kiktől vallásuk miatt felséged magát távol tartani köteles.»

A *király* megértette, hogy a legátus a törökökre céloz, és gúnyos mosolylyal ajkain megjegyezte: «A lengyel király sem törődik szövetség-

* Ezen szövetség 1489 ápril havában kötött meg. (Palucky: Geschichte Böhmens. V. Band. II. Theil. 322.

ségeseinek vallásával, török és eretnek csapato-
kat bocsátott országom pusztítására és dúlására;
miért ne hívjam én is a törököket segítségül?
Azokhoz kell fordulnom, a kiknek segítségével
az apa és fiú támadását elháríthatom.» És hozzá-
tette, hogy ha ő a törökkel szövetezik, ezt nyil-
tan, nem titkon fogja megeselekedni.

Néhány nap múlva a király elbocsátotta az
udvaránál levő török követet; azonban nem tit-
kolta, hogy közelebb magyar követ megy a por-
tára. A legátus nem kételkedett abban, hogy ha
a pápa Dsem herceget csakugyan velencei
hajóra szállíttatja, a király szövetséget köt a török
császárral. Ezért minden alkalmat felhasznál-
t, hogy Mátyás aggodalmait eloszlassa. Bizto-
sította a felől, hogy a pápa nemcsak a velencei
köztársaság, hanem a magyar király és a többi
keresztény hatalmak véleményét is meg fogja
hallgatni, és semmit sem fog cselekedni, a mi
állásával és méltóságával meg nem fér.

«Én pedig, követ úr — válaszolá Mátyás —
azt mondom, hogy ő szentsége a török herceg
ügyében nem tehet egyebet, mint a mit a francia
király parancsol; mert ezen föltétel alatt kapta
őt meg. Az egész ügy tehát Balue* kezében van,

* Balue János francia bibornok, ki ez idő szerint
Rómában tartózkodott, és mind Franciaország, mind
a szent-szék politikájára jelentékeny befolyást gyakorolt.

minden az ő rendelkezésétől függ; noha a francia király a maga részéről szívesen látná, ha a herceg az én kezeimbe kerülne.»

A *legátus*: «Fenséges király, a részletek, a melyeket említ, nem ismeretesekeelőttem; azonban azt hiszem, hogy ő szentsége a herceggel teljesen szabadon rendelkezhetik; ennek daczára ő szentsége meg akarja hallgatni a keresztény hatalmak véleményét, hogy a hadjárat megindítása iránt czélszerű intézkedéseket tehessen. Emlékezzék felséged ő szentsége szavaira, melyekben inti, ne adjon olyan könnyen hitelt azoknak, kik botrányokat akarván támasztani, eilene vádakat emelnek.»

Mátyás megjegyzé: «Ne higye követ úr, hogy azokat, a miket mondtam, attól tudtam meg, a kit vél; * máshonnan, hiteles forrásból merítettem».

A következő napokban a láthatár ismét kiderült. A pápa iránti hódolat tüntető nyilatkozatai voltak a királyi udvarnál napirenden.

Miksa római király követei érkeztek Budára azzal a megbizással, hogy a Mátyás és a császár között fennálló fegyverszünet meghosszabbítását eszközöljék ki. Ekkor Mátyás azt kívánta, hogy a tárgyalásokban a pápai legátus is résztvegyen; mikor pedig június 17-ikén, Urnapján, a győri püspök az egyházi szószékről a fegyverszünetnek

* Kétségkívül a nápolyi királyra céloz.

hat hónapra történt meghosszabnitását kihirdette, azt hangsúlyozta, hogy «erre ő felségét főképen ő szentsége buzditásai készítették», és hogy «mihelyt az állandó béke megkötetik, ő felsége minden erejét a törökök ellen fogja irányozni».

A legátus viszont alkalmat keresett, hogy a magyar urak színe előtt háláját tolmácsolja a királynak, a ki «mint katolikus fejedelemhez illik, ő szentsége intelmeit és buzditásait megszívlelvén», a békére hajlik. Ugyanakkor a pápát felkérte, hogy szintén teljesítse a király kívánatait, tegyen meg mindent, a mi «dicsőségét és becsületét gyarapíthatja», egyúttal fejezze ki neki elismerését a szent-szék iránt újabban hebizonyított vallásos hódolatáért.

Azonban csakhamar ismét fordulatot idéztek elő a király hangulatában Rómából érkezett tudósítások, melyek a pápa az egyiptomi szultánnal folytatott titkos tárgyalások felől érkeztek.

Mikor június 25-ikén a legátus szóba hozta a török herceget és a szolgálatokat, a miket tőle a törökök ellen indítandó háborúban várhatni, Mátyás így válaszolt:

«Követ úr, fölösleges most már a hercegre gondolni. Az egyiptomi szultán Rómában levő követe kétszázezer aranyat kínált a hercegért, ő szentsége elfogadta az ajánlatot, és követe, kit Rodosz szigetére, színleg a lovagrend ügyeiben küld, onnan álruhába öltözve az egyiptomi szultánhoz fog menni, hogy vele a fizetendő

pénzösszeg tárgyában és egyéb ügyekben egyes-ségre lépjen.¹ Elhiszem, hogy a szultán nagy háborút indít a török császár ellen; de ő szent-ségének meg kellene gondolni, hogy a szultán és Dsem herczeg hitetlenek, s mihelyt elha-talmasodnak, hitünk legnagyobb ellenségeivé vál-nak. Higgye el követ úr, ez a herczeg, ha a török trónra jut, kegyetlen ellenségünk lesz. Ertesültem, hogy ő szentsége egy másik követet, szintén ál-ruhában a török császárhoz küld.² Nem tudom, a küldetésének mi a célja, de hogy illő-e e papá-nak így eljárni, és hogy ezek hallatára a keresz-tény fejedelmek mit fognak mondani: ő szentsége maga ítélje meg.»

A *legátus*: «Fenséges király, én mindezekről semmit sem tudok; nem is hihetem, hogy ő

¹ A pápa csakugyan Canovi Fülöpöt küldötte Rodosz szigetére és Kairóba, oly czélból, hogy a lovagrend nagy-mesterének közbenjárása mellett tárgyalásokat indítson az egyiptomi szultánnal: névszerint tájékozza magát az iránt, vajjon a szultán csakugyan hajlandó-e a Má-tyás által említett nagy összeget Dsem kiszolgáltatásáért fizetni. Azonban a pápa az egyesség megkötésére sem Canovit, sem a nagymestert nem hatalmazta föl; egy-úttal kinyilatkoztatta, hogy a szultántól fizetendő pénz-t a török háború czéljaira fogná fordítani. (A Canovi ré-szére kiállított utasításnak dátum-nélküli egykorú máso-lata, melynek szövege hibás és több helyen értelmet nélkülöz, a velencei és turini állami levéltárakban. Thuasne 427. Diplom. Emlékek. III. 19.)

² Erről a követségről az ismert történeti emlékek semmit sem tudnak.

szentsége ezen ügyben, miután elintézése végett a keresztény hatalmasságokat követek küldésére szólította föl, most maga akarna rendelkezni. E mellett nem tartom valószínűnek, hogy kétszáz-ezer aranyban egyeztek meg. Felséged emlékezik, s ezt nem rég jelentettem ő szentségének, hogy az egyiptomi szultán a hercegért hatszáz-ezeret ajánlott föl; miért elégednék meg tehát most kétszázézerrel? Ha pedig valóban úgy állana a dolog, a mint felséged mondja, ő szentsége talán azért fogadja el ezt a kétszázézeret, hogy a török háboru költségeire fordítsa.»

Mátyás: «Követ úr, ha atyaságod nem tud ezekről a dolgokról, én tudok. Bizonyos vagyok, hogy kétszázézerben történt a megegyezés. És higgye el követ úr, hogy ő szentsége nem a török háborúra kívánja ezt a pénzt fordítani, hanem arra a háborúra, a mit a nápolyi király ellen tervez. Ő szentsége már elhatározta, hogy a jövő augusztus folyamán a királyt kiközösíti és bizonyos más intézkedéseket tesz ellene. Azorban becsületem nem engedi, hogy őt elhagyjam. Higgye el követ úr, ennek az ügynek hosszabb farka van, mint gondolja; és ő szentsége azt a tüzet, a mit most meggyújt, nem bírja eloltani a mikor akarja.»

A *legátus*: «Fenséges király, ezekről nem volt tudomásom, s most először hallok. Mikor Rómából elutaztam, ő szentsége a békére hajlott, és engem megbizott, kérjem föl felségedet, intené

meg a nápolyi királyt, hogy a megkötött egyes-ség föltételeit, a melyeket ezelőtt megszegett, ezentúl hiven tartsa meg. Higyje el felséged, a nápolyi király úrnak csodálatos természete van; soha sem tartja meg szavát. Azonban én nem tudom mit válaszoljak; mert ezekről a dolgokról semmit sem hallottam.»

Mátyás: «Követ úr, mi a nápolyi király barátai mindnyájan elismerjük, hogy ő sohasem tartja meg szavát. Azonban ő szentsége hibázott. Mikor ön, követ úr hozzám érkezett, megkezdtem a közbenjárói tiszten eljárni; és jól tudom, hogy a király azt, a mit az én közvetitésemmel ígér, akarva- nem akarva teljesítette volna. A király nem is fogadta szívesen az én közbenjárásomat; talán azért, mert nem volt szándéka ígéreteit megtartani. Azonban ő szentsége később Medici Lőrinczet, majd Sforza Lajost, végre Velenczét kérte föl a közbenjárásra. Erről értesülvén, én visszaléptem. Ő szentsége kivitte ugyan, hogy Sforza Lajos a napolyi királytól elszakadt; de én újból kibékitettem őket, a miről ő szentségének talán még nincs tudomása. Hallom, hogy a velen-zei köztársaság ő szentsége előtt panaszt emelt ellenem, mert Camerino urát* szolgálatomba fogadtam, és Velenczét kényszeríteni akarom, hogy azt a pénzüsszeget, a mivel néki adósa, fizesse ki. Esküszöm, hogy erről a dologról a

* Varano Julius Caesar.

szerződés, a mit vele kötöttem, egy szót sem tartalmaz. Annyi igaz, hogy a nápolyi királyt, kivél ő szentsége, szenvedélyei sugallatát követve, egyességre lépni vonakodik, el nem hagyhatom. Meggondoltam tehát, hogy czélszerűbb és kevésbé költséges, ha olaszországi hadakat küldök neki segítségül, mint ha innen bocsátok sereget. Camerino urát tehát azért fogadtam szolgálomba, hogy a mikor a szükség kívánja, a nápolyi király segítségére menjen. Remélem, néhány nap múlva tudósítást kapok, hogy Mantua örgrófja szintén szolgálomba lépett.»

A *legátus*: «Fenséges király, az olaszországi ügyekről, mint olasz, szabadabban beszélhetek. Camerino ura a római egyház alattvalója, és nem hiszem, hogy fegyvert fogni bátorodik, ha értesül, hogy ezzel ő szentségének kedve ellen cselekednék. E mellett felséged talán nem tudja, hogy Camerino egész területe csupa hegység; fegyveresei ügyes ijászok, de másutt nem használhatók. Higyje el felséged, eljön az idő, a mikor ő róla is azt fogja mondani «kurafi!»* »

A király nevetett és többet nem szólt erről a dologról.

A legátus, Rómába küldött jelentésében, nézeteit a helyzetről a következőkben foglalta össze:

«A magyar királynak a nápolyi király érde-

* «Credat maiestas vestra, quod adhuc de illo dictura est, curva phialas.» (Theiner: II. 529.)

kében tett nyilatkozatait nem szeretet sugalja. Ő felsége bizalmasan beszélgetve velem, előadta, hogy súlyos sérelmeket szenvedett a nàpolyi királytól. Hanem felergette őt a török herceg ügyében állítólag létrejött alku. Hiszem, hogy a törökkel egyességre lép, csak egy futár érkezését várja Rómából. Véleményem szerint a magyar királyt két dolog bántja; az egyik az, hogy a török herceget szentséged elvette tőle; a másik az, hogy ha már szentséged az egyiptomi szultánnal egyességet akart kötni, ezt nem az ő közbenjárásával köti meg, pedig ő, mint mondja, nagyobb összeget tudott volna kieszközölni. Ezért a méltatlanságért, a mit szenvedett, azt gondolom, mindent meg fog tenni szentséged ellen. Nem tudom ki az, a ki Olaszországból konkolyt hint szentséged és a magyar király között. Nem ismerek mást, ki erre képes volna, mint a nàpolyi királyt. Mivel tehát a magyar király abban a meggyőződésben van, hogy szentséged részéről nagy méltatlanságot szenvedett a török herceg ügyében, félek, hogy mindent megtesz szentséged ellen. Azért az Istenért, alázattal kérem szentségedet, isteni bölcsesége szerint, úgy határozzon, a mint szentegyháza érdekében legelőnyösebbnek látja.» *

* Az 1489 június 25-én keltezett jelentés Theiner-él. 521—530.

VI.

Drági Tamás királyi személynök,¹ ki az 1489. év február folyamán Zengből Anconába vitorlázott, május havában érkezett Rómába.

A legátus jelentései és a királyi levelek, melyek őt megelőzték, azt a reményt keltették föl a pápában, hogy a magyar követ az anconai szövetség felbontását, megelőző tárgyalások és föltételek kikötése nélkül fogja foganatosítani. Azonban csakhamar kitűnt, hogy a pápa ezen kívánságát, csak Dsem kiszolgáltatása árán kész teljesíteni.

Hogy erre a pápát rábirja, nyíltan kijelentette, hogy uralkodója, a mennyiben a török herceget meg nem kapja, a török császárral békét vagy hosszú fegyverszünetet köt.² Másrészt pedig az anconai szövetség felbontásán kívül, még jelentékenyebb előnyöket helyezett kilátásba. Bejelentette neki, hogy a magyar király kész vele szoros szövetséget kötni,³ a mely a nápolyi királyt megfosztván legfőbb támaszától: a pápa

¹ Vagyis a királynak törvényszéki helytartója. (*Specialis regiae praesentiae in iudiciis locumtenens.*)

² Ezt Lanfredini, a flórenczi köztársaságnak július 3-ikán jelenti. Thuasne: 250.

³ Ezt a velencei dogénak június 19-ikén római követéhez intézett jegyzékéből tudjuk. Diplom. Emlékek IV. 50.

szemeiben, a fenforgó körülmények között, nagy értéket képviselt. Ugyanis VIII. Incze 1489 június 30-ikán utolsó felhívást intézett Ferdinándhoz, hogy az 1486-iki egyességben elvállalt kötelezettségeknek feleljen meg, kijelentvén, hogy ha ezt két hónap alatt nem teszi, őt az egyházi kiközösítéssel fogja sújtani.¹

A pápa nem mutatott kezdetben hajlandóságot arra, hogy Mátyás igényeit kielégítse; Dráginak adott válaszában arra utalt, hogy a francia királlyal és a János lovagok nagymesterével létrejött megállapodások nem engedik meg, hogy a török herceget kiszolgáltassa;² e mellett Dsemnek Rómában tartózkodása Olaszországot török támadások ellen biztosítja.

Azonban utóbb, július elején már kilátást nyújtott Dsem kiszolgáltatására, csak hat havi haladékot kért.³ Mikor pedig néhány nap múlva a legátus június 25-ikén lezárt jelentései megérkeztek, értesítette Drágit, hogy a francia királlyal és a János-lovagok nagymesterével, beleegyezések kieszközlése végett, tárgyalásokat indít.⁴

¹ Pastor: III. 200.

² A florenczi köztársaság római követének idézett jelentése.

³ A florenczi köztársaság római követének július 11-iki jelentése. i. h.

⁴ A legátus szeptember 18-iki jelentéseiben utal a pápának július 17. és augusztus 10-ikén hozzá intézett leveleire. Ezeket, sajnos, nem bírjuk.

A legátus szeptember elején közölte a pápa ezen elhatározását *Mátyással*, ki örömmel fogadta, és csak azt az óhaját fejezte ki, hogy ő szentsége ne késsék, mert Drági jelentéseiből arról értesült, hogy Dsem elkeseredésében öngyilkosságra gondol.

A *legátus* ugyanekkor emlékeztette a királyt több hónap előtt tett ígéretére, hogy ha ő szentsége Ancona városának büntetlenséget biztosít, Drági Tamás, néhány anconai polgár kíséretében, megjelenik a szent-atyá előtt, és a szövetség fölbontását bejelenti; és elpanaszolta, hogy noha ő szentsége az amnesztiát megadta, Drági a szövetség felbontására vonatkozó nyilatkozatot nem tette meg.

Mátyás ezen mulasztásért Drágira hárította a felelősséget. «Atyaságodnak igaza van; — így szólt — én Dráginak valóban megparancsoltam, hogy az amnesztia megadása után a szövetséget bontsa föl. Megmutathatom az utasítás fogalmazatát. Nem tudom, miképen térhetett el attól Drági? Talán valakinck rábeszélései csábították őt el, vagy a vénséggel járó fogyatkozások zavarták meg. Én sajátkezűleg írt levélben megírom ő szentségének, hogy mit mondtam legátus úrnak, és milyen utasítást adtam Dráginak. Ismételem, hogy a szövetséget fölbontani kész vagyok; azonban óhajtanám, hogy ő szentsége az anconaiakat szintén értesítse az amnesztia megadásáról. Nem tudom miképen járhatott el

így Drági Tamás, a kinek máskor több esze volt; most talán az aggkor megváltoztatta. Legközelebb más követet küldök, kinél kedvesebbet ő szentsége még nem fogadott.»*

A legátus: «Az Istenért kérem, bontakozzék ki felséged mielőbb az anconai szövetség kötelei-keiből. Felséged ismételt ígéretei és az ügy természetem nem engedik, hogy lelkének veszedelme, becsületének sérelme és a szent-szék kára nélkül, az ügy elintézését halogassa. Ő szentségének az anconaiakat vétségökért súlyosan kellett volna megbüntetni, hogy az egyház többi alattvalóit hasonló merényletektől elrettentse; de tekintettel volt felségedre. Fölösleges, hogy ő szentsége iratot intézzon Ancona városához; a brève, melyben felségedet az amnesztia felől értesíti, biztosítékul szolgálhat az anconaiaknak. Az Istenért, ne halassza tovább a szövetség felbontását. Látja, hogy ő szentsége a török herczeg kiszolgáltatására kegyelmesen reményt nyujt, és általában felséged minden kérését teljesíti. Tudom, hogy felséged a nápolyi király érdekeit tartja szemei előtt. De higgye el, minden fáradsága kárba vész; a nápolyi király szívesen látná, ha felséged a szent-székekkel viszályokba bonyolódnék; de ha felségednek az ő segítségére lesz szüksége, mentegőzve magára hagyja felségedet.»

* A váradi püspökre gondolt; ezért szavainak gúnyos értelmet lehet tulajdonítani.

Mátyás nevetve mondá: «Jól tudom, hogy mindaz, a mit a nápolyi király kedvéért teszek, kárba veszett fáradság. A károkat, melyeket miatta szenvedtem ha le akarnám írni, egy egész ökör bőre nem szolgáltatna elegendő hártját. Nem a szeretet sugalására, hanem becsületem megóvása érdekében kell valamit tennem. Ez a Drági korábban igen buzgó ember volt, és hiven járt el megbízásaimban; de most talán aggkora miatt megváltozott. A mit ő nékem ő szentsége szándéka felől ír, ellenkezik ő szentsége hozzám intézett levelének tartalmával.»

Az anconai ügyet ez időtájt *Mátyás* több tanácsulésen tárgyalattatta. A királyné a szövetség föntartása mellett kardoskodott; ellenben Bakócz Tamás és Fontana fölbontását sürgették. *Mátyás* az utóbbiak tanácsát fogadta el.

De ennek daczára folytatta tárgyalásait az olaszországi fejedelmekkel és condottierikkel, kik vele szövetkezni, illetőleg szolgálatába lépni hajlandók voltak.

Egy audencia alkalmával a *legátus* arra kérte föl a királyt, hogy a Camerino urával kötött szerződést bontsa föl.

Mátyás határozottan tagadó választ adott; sőt nyíltan tudomására hozta a legátusnak, hogy Urbino grófját és az azzal határos területek urait szintén szolgálatába fogadja; de eljárása a szent-széknek is javára fog szolgálni.

A *legátus* megjegyzé: «Nem bírok felséged

titkaiba hatolni; de nem értem, hogy mikép lehet ő szentségére nézve előnyös, ha felséged az ő engedelye nélkül, a szent-szék alattvalóit a maga szolgálatába fogadja.»

«Majd máskor megmagyarázom ezt», válaszolá kitérőleg *Mátyás*.

A *legátus* azonban a tárgynál maradt: «Bátor vagyok felségedet figyelmeztetni, hogy Camerino ura és Urbino grófja, ha Olaszországban találhatnának szolgálatot, bizonyára nem fordulnának felségedhez; csak pénzt akarnak kicsikarni felségedtől, a nélkül, hogy eszök ágában volna felséged mellett ő szentsége ellen fegyvert fogjanak; mert jól tudják, hogy ha veszedelmes helyzetbe jutnak, felségedtől nem kaphatnak segítséget. Ő szentségének egy brévéje elegendő arra, hogy Camerino urát hegyei közé zárja el, úgy hogy onnan nem mer kimocozzanni, és senki sem fog vele gondolni.» Együttal megemlékezett arról a hirről, hogy Mátyás a ferrarai herceget a szent-szék elleni fegyveres föllépésre unszolja.

«Elhiszem, — így szólt *Mátyás* — hogy Camerino ura, ha Olaszországban kaphatna zsoldot, nem fordulna hozzám. De Isten a tanúm, soha sem gondoltam arra, hogy ő szentsége és a szent-szék ellen bármit tegyek. Ha ez volna szándékom, másképen járnék el. Camerino ura követet küldött hozzám és felajánlotta szolgálatát. Ajánlatát szívesen fogadtam, mert becsületem sérelme nélkül nem utasíthattam vissza. Az egye-

ségben, a mely még nem köttetett meg, ő szentsége tekintélyét sértetlenül meg fogom óvni. A ferrarai hercegről fölösleges szólni; soha sem tárgyaltam vele aziránt, hogy mellettem bárki ellen fegyvert fogjon.»

Azután áttért az anconai ügyre. «Az anconaiak irányában kötelezettségeim nincsenek; de becsületem nem engedi, hogy őket elhagyjam. Egyéb-iránt ő szentsége Anconát nem olyan könnyen fenyíthetné meg, mint hiszi. De hálás vagyok ő szentségének azért, hogy irántam való figyelemből, fenyték alkalmazására nem gondol. A római királylyal tervezett találkozásom után a szövetség felbontására a váradi püspököt küldöm, némely más ügyeket is bizok rá, a miket ő szentsége kedvesen fog fogadni: a püspök e mellett az eretnecség vádjától is tisztázni fogja magát.»

A *legátus* ezt megjegyzés nélkül hagyván, a pápa nevében arra kérte a királyt, hogy Velenzével a jó egyetértést tartsa fenn.

Mátyás kijelenté, hogy ő erre kész; de viszont kéri, hogy a pápa a köztársaságot újabb sérelmes tettektől, különösen a raguzaiak károsításától óvja.

A *legátus* ezután azt a kérdést vetette föl: hogy a török ellen tervezett hadjáratot miképen lehetne legolesóbban és legsikeresebben viselni?

Mátyás így válaszolt: «Azt hiszem, legátus úr, hogy ő szentsége a hadjárat költségeihez csak jelentéktelen összeggel képes járulni. A többi

hatalmak között egyik-másik, mint atyaságod előtt ismételve említettem, a segélynyújtás kötelezettsége alól ki fogja magát vonni. Ennek dacára, a kereszténység javát tartván szem előtt, a hadjáratot megindítom. A magam költségén olyan hatalmas sereget állítok ki, a milyent a keresztény világ még nem látott. Be akarom bizonyítani, hogy a török herceg kiszolgáltatását a kereszténység közös érdekében kértem. Már is összeköttetésben állok több török főúrral. A szent-anya meg fog győződni, hogy a kereszténység közös javáért kívánok harcolni.»

A *legátus* arról értesülvén, hogy Mátyás a kalocsai érsek ellen a vádirat elkészítését elrendelte, újból azzal a kéréssel fordult hozzá, hogy a per megindításáról mondjon le és az érseknek kegyelmezzon meg.

«Valóban legátus úr — válaszolá *Mátyás* — az a szándékom, hogy eljárásomat igazoljam, és bebizonyítsam, hogy alapos okom volt az érsek elfogatására. Miután ezt a célt elértem, akkor majd beszélhetünk kegyelemről.»

A *legátus* erre kijelenté, hogy kész a pert bármikor megindítani.

Mátyás: «Kérem, engedje előbb megtartanom a római királylyal tervezett összejöveletemet, akkor aztán megindulhat a per.» Együttal említé, hogy az érseket bácsi érseki palotájába akarja bocsátani, őrizet alatt tartván őt, hogy leveleket ne írasson.

A *legátus* ezt javallotta,* és az alkalmas pillanatot felhasználván, az Esztergomban fogva tartott *Leontius János* érdekében is felszólalt.

Mátyás válasza így hangzott: «Az a szegény ember a királyné ellen súlyos vétséget követett el, a mit saját vallomásában beismert. Mivel azonban legátus úr ő szentsége megbízásából részére kegyelmet kér, néhány nap múlva szabad lábra helyezem.»

A *legátus* néhány nap eltelte után, újból szóba hozta a király előtt ezt az ügyet. Fölemlítette, hogy az egyházi férfiú, ki a királytól a *Leontius* javadalmát kapta, az adományozás megerősítéseért folyamodott.

A király arra kérte a legátust, hogy a megerősítést tagadja meg; egyúttal ismét igézte, hogy a foglyot legközelebb szabadon bocsátja.

Az olmczi püspökség ügyében ezalatt meglepő fordulat következett be.

Filipecz János püspök tekintélye és befolyása ez időben tetőpontját érte el. A Miksa királylyal folytatott tárgyalások és a Corvin János örökösödésének biztosítására czélzó akció vezetése az ő

* A legátus szeptember 18-iki jelentésében azt a véleményét nyilvánítja, hogy *Mátyás* az érseket nem gyűlöli; sőt inkább nagy földatok megoldásában kívánja közreműködését biztosítani; azt akarja, hogy mikor az alkalmas pillanat elérkezik, a kalocsai érsek legyen az első, ki János herczegnek, mint trónörökösnek a hűség esküt leteszi.

kezeiben összpontosult. Mátyás, hogy őt lekötellezze és kielégítse, azon volt, hogy őt az olmüezi püspökség birtokában megtartsa. E végből Vitéz Jánost a három esztendő óta üresedésben levő veszprémi püspökségre mozdította elő, azon föltétellel, hogy az olmüezi püspökségről lemond. Vitéz bizonyára örömmel ragadta meg ezt az alkalmat, hogy a kellemetlen helyzetből szabaduljon, és kieszközölte a pápánál, hogy őt a szerémi püspökségről a veszprémire áthelyezze, a mi (1489) június 3-án történt meg. Azonban Mátyás azon óhaját, hogy az olmüezi püspökség adminisztrátorává Filipeczet rendelje, a pápa vonakodott teljesíteni.

A legátus kísérletet tett Filipeczet rábírní, hogy önként lépjen vissza. «Váradí uram, — így szólt hozzá egy ízben — emlékezzék meg az írás szavairól: ha szemed botránkoztat, vájd ki és hajtsd el. Valóban jobb neked az egy váradí püspökségben békésen élni, mint két egyház birtokára vágyván úgy jární, mint a vadász, a ki egyszerre két nyulat vesz üzőbe.»

A pápa addig is, míg a kinevezendő új főpap személye iránt megállapodásra jut, az olmüezi egyháznak püspöki helynök által való kormányzásáról intézkedett. A legátus ezt bejelenté a királynak.

«Mondottam már, — válaszolá Mátyás — hogy soha sem kívántam, hogy a váradí püspök az olmüezi püspökséget megtartsa. De cso-

dálkozom azon, hogy ő szentsége püspöki helynököt rendel; hozzám intézett levelében ugyanis kijelentette, hogy egyelőre a tényleges állapot föntartásában megnyugszik, és a váradi püspök ellen nem lép föl.»*

Erre a *legátus* felolvasta a hozzá intézett pápai irat szövegét. «Én pedig — így szólt Mátyás — majd előmutatom a hozzám írt levelet, melyben ő szentsége elrendeli, hogy egyelőre mindent úgy kell hagyni, a mint van.»

A *legátus* megmagyarázta, hogy a pápa nyilatkozata a váradi püspököt terhelő egyházi büntetésekre, nem pedig az olmczi egyházmegye kormányára vonatkozik.

Mátyás ragaszkodott a saját felfogásához: «Higye el legátus úr, ő szentsége az új intézkedéseket egész általánosságban kizárja.»

A *legátus* azt is szóba hozta, hogy a váradi püspök az olmczi javadalomból élvezett jövedelmeket Vitéz Jánosnak kiszolgáltatni köteles.

«Erre nézve — mondá Mátyás — nem szükséges intézkedni; mert a két főpap között már egyességet hoztam létre.»

A *legátus* hivatkozott arra, hogy a veszprémi püspök maga sürgeti a megtérítést.

Mátyás: «Irja meg neki legátus úr, a mit mondok, hogy egyességet hoztam létre köztük.»

A *legátus* Beatrixnak szintén átnyújtott egy

* Ezt a két pápai levelet nem ismerjük.

hozzá intézett pápai iratot, melyben az Ancona város részére biztosított amnesztiáról tudósította.¹ A királyné leirhatatlan örömét fejezte ki és megjegyze, hogy öröme még nagyobb volna, ha atyját a nápolyi királyt ő szentsége szintén visszafogadná kegyelmébe. «Isten bocsásson meg annak, a ki azt a tanácsot adta ő szentségének, hogy atyámmal a nápolyi királylyal ne az én uram királyom közbenjárása mellett lépjen egyességre. Tudom, hogy atyám is a legszívesebben látta volna, ha ebben az ügyben leánya és veje járnak el.

A kalocsai érsek ügyében a bírói eljárás megindításának szükségességét hangoztatta a királyné. Elmondotta a legátusnak azokat az ocsmány nyilatkozatokat, a miket róla az érsek nyilvánosan hallatott. Mindazáltal ajánlkozott, hogy a modrusi püspököt, ki az érsek testvérétől, Váradi Páltól elvett esztergomi prépostságot nyerte adományul, fel fogja szólítani, hogy lépjen Váradi Pállal egyességre.²

¹ Ezt a brévét nem birjuk.

² Mindezt az 1489 szeptember 18-iki jelentés tartalmazza. Néhány nappal utóbb Beatrix írt a pápának. Levele a hódolat nyilatkozataival el van árasztva. Az 1489 október 5-ikén kelt levél eredetije a velencei állami levéltárban.

VII.

Mátyás királynak szeptember 8-ikán Linczb^{en} kellett volna Miksa római királylyal találkozni hogy a császárral megkötendő béke tárgyában véglegesen megállapodásra jussanak. Azonban kénytelen volt elhalasztani elutazását. Lázak gyötörték; köszvénytől elcsigázott lábai és kezei megtagadták a szolgálatot. Türelmetlenül várta a pillanatot, a mikor egészsége jobbra fordul. Ohajtotta, hogy a legátus elkísérje. A pápa mind az ortei püspököt, mind pedig a római király udvaránál levő nuncziust, Peraudot utasította, hogy Linczb^{en} jelenjenek meg és az uralkodók kibékítésén buzgón fáradozzanak.

Mindazáltal Mátyás attól félt, hogy a tárgyalásokban Peraud a császár érdekeit fogja fölkarolni. Aggodalmait egy alkalommal (október havában) föltárta az ortei püspök előtt.

«Valóban, követ úr, — úgymond — annak, a ki az apostoli széken ül, kötelessége megóvni a részrehajlatlanságot, sőt a részrehajlás látszatát is elhárítani magától. Már pedig ő szentségének a római király udvaránál levő követe egy pápai brévét küldött hozzám, a melyben az áll, hogy utasításait Balue bibornoktól fogja kapni. Miután így bánik velem ő szentsége, most már mindegy nekem, akármit csinál. A római királylyal meg-

írdítandó tárgyalásokban Balue bibornok lévén hivatva utasításokat adni: a váradi püspöknek és a római királyhoz küldött tanácsosaimnak megparancsoltam, hogy a pápai követet ne láto-gassák meg, az ő jelenlétében ne tárgyaljanak. Előre látom, hogy ennek következtében ő szent-sege a váradi püspökre még inkább fog nehez-telni: de Isten majd megsegíti. A pápai követ úr (Peraud) sokat beszél a békéről, a mit a francia és római királyok között állítólag létesített. De nincs igaza: csak fegyverszünetet hozott létre november utolsó napjáig, a mikor majd hír sze-rint a két uralkodó találkozni fog. Biztosan tudom, hogy a mit a pápai követ az egyesség felől hir-det, nem igaz. Kérem, legátus úr, írjon a római királynak olyan levelet, a milyent nékem az a francziáskodó pápai követ írt.»

A legátus: «Felségednek ő szentsége ellen panaszra nincs oka. Az utasítások, a miket ő szentségének követe Balue bibornoktól fog kapni, bízhetőleg nem a római királylyal való tárgyalá-sokra, hanem más ügyekre vonatkoznak. A legá-tus ő szentségének embere, nem Balue bibornoké, a ki egyébiránt felségednek hű szolgája. Az Istenre kerem, űzze elezeket a gondolatokat. Hiszen látja, hogy ő szentsége engem a tervezett összejövetel-ben való részvételre teljhatalommal ruházott föl. Én kész vagyok a római királynak írni.»

Mátyás: «Máskor is mondtam, hogy a római udvarnál sok ellenségem van, kikről az

alkanczellárnak¹ sínes tudomása. Én azonban jól ismerem őket. Ezért a török herczeg ügyében ő szentségének nem alkalmatlankodom többet. Majd talán eljön az idő, a mikor ő szentsége maga akarja nékem átadni, én pedig el nem fogadhatom.»

A legátus: «Az Istenért ne foglalkozzék ilyen gondolatokkal. Mihelyt felséged egészségi állapota jobbra fordul, menjünk (a linzi, összejövetelre, az Úr nevében létesítsük a békekötést, és azután a kereszténység dicsőségére indítsa meg felséged a háborút a török császár ellen.»

Mátyás csüggedést jelző hangon monda: «Legátus úr, én most már békességben akarok élni: Ő szentségének a háború megindítására nagyobb módja, több pénze van. Én most már békességben akarok élni.»²

Ez alatt a két havi határidő, a mit a pápa a nápolyi királynak kitűzött, letelt, a nélkül hogy Ferdinánd a hűbéri adót lefizette, a fogságban tartott nápolyi urakat szabadon bocsátotta, az egyház jogain ejtett sérelmeket orvosolta volna. Ennek következtében, VIII. Incze, szeptember 11-ikén tartott ünnepélyes konzisztóriumban nyilvánlatkoztatta, hogy Ferdinándot a tróntól megfosztja és a nápolyi királyságot a szent székre visszaszállott hűbérnek tekinti. Mire a jelenlevő

¹ Borgia bibornokot érti, ki Mátyás jóakarója volt.

² A legátus 1489 október 18-iki jelentése.

nápolyi követ kijelentette, uralkodója már korábban a pápa ítéletétől az egyetemes zsinathoz appellált.*

A pápa ítélete hadüzenetnek volt tekinthető; de háborúra nem került a dolog. VIII. Inceze, mivel egyetlen fejedelem sem volt hajlandó neki segítséget nyújtani, támadó föllépésre nem szánta el magát. E helyett az ortei püspököt utasította, eszközölje ki, hogy Mátyás Ferdinándot meghódolásra készítse.

November közepe táján közlé a legátus Mátyással a történeteket és a pápa kívánságát.

A *király* így nyilatkozott: «Én, legátus úr, a nápolyi király appellációjáról eddig nem kaptam hírt; csak annyit tudok, hogy (ő szentsége ítélete ellen) óvást emelt. Eljárását én és többi szövetségesei rosszaljuk. Tudnia kellene, hogy a pápának sem megválasztása, sem előmozdítása nem tartozik az ő jogköréhez. Bizonyára sokan azt hiszik, hogy a nápolyi király az ő szövetségesei tudtával és beleegyezésével eselekszik. Eskü alatt átlíthatom, hogy szándékáról előlegesen tudomásom nem volt, és most eljárása fölött sajnálatomat fejeztem ki neki. Nem hihetem, hogy akár ő szentsége a nápolyi király ellen, akár a nápolyi király ő szentsége ellen háborút akar indítani. A nápolyi király tudja, hogy ő szentsége

* Pastor: III. 201.

ellen sem tőlem, sem egyéb szövetségeseitől segítséget nem várhat. Legátus úr ne tartson engem olyan korlátozott elméjű embernek, a ki megfélelkezhetik a nagy távolságról, a mi Nápoly és Magyarország között fekszik. Csak tengeren küldhetnék Nápolyba segítséget; ezt pedig egyetlen velencei gálya megakadályozhatja. Igaz, én szintén visszatarthatom Velenczét attól, hogy ő szentségének segítséget küldjön; de többet nem tehetek. Isten látja lelkemet, soha sem gondoltam és most sem gondolok arra, hogy ő szentsége ellen vétsek.»

Ezen megnyugtató szavak után, nem kevéssé meglephette a legátust Mátyás panasza, egy újabb sérelem miatt, melyet állítása szerint a pápától szenvedett.

«Fájdalommal tölt el az a gondolat, — így folytatta fejtegetéseit — hogy ellenségeim képesek voltak ő szentségét rábírní, hogy engem kiközösítsen. Vajjon mit vétettem? Nem vagyok sem eretnek, sem szakadár; nem adtam okot rá, hogy ő szentsége kiközösítsen. Az anconai bonyodalom gondjától is megszabadítom ő szentségét. Fáj, hogy ellenségeim azzal kérkedhetnek, hogy ő szentségét az én kiközösitésemre rábírták. Talán még mélyebben sért a római király udvaránál levő pápai követ levele, melyben jelentvén, hogy ő szentsége nevében némely dolgokat közölni kíván velem, menedéklevelet kér tőlem, mintha ellenséghez jönne! Miben vétettem ő szentsége

ellen? Törökké, eretnekké vagy szakadárárá lettem? Ő szentsége követeit mindig a legnagyobb tisztelettel fogadtam; mire való tehát most a menedéklevél. Legátus úr, ez a kívánság két álmatlan éjszakát okozott nekem. Menedéklevelet csak ellenség kér követé számára. A pápai követ tehát, kinek a keresztény hit és ő szentsége nevében közlendői vannak; ellenségemnek vallja magát! Azt hiszi, hogy török vagy eretnek vagyok? Valóban, legátus úr, nagyon el vagyok keseredve.»

Az a mérsékelt hang, a melyen Mátyás az állítólag ellene hozott kiközösítő ítéletről szólott, megnyugtathatta a legátust afelől, hogy a teljesen alaptalan hírt, melyet rosszakaratú cselszövők juttattak el hozzá, komolyan ő maga sem veszi. Így tehát nyugodtan és biztosan válaszolt.

«Hálás vagyok felségednek az apostoli szentszék irányában tanúsított hódolatáért. Felséged bölcsen mondja, hogy akár óvásra, akár fölebbezésre határozta el magát a nápolyi király; helytelen eljárást követ. Kompromittálta szövetségeseit, első sorban felségedet; mert mindenki azt hiszi, hogy felséged tanácsa szerint jár el. Ő szentsége szívesen vette volna, ha felséged a nápolyi királylyal a békességet helyreállítja. Valóban, bár soha sem létezett volna Ancona városa; és azok, kik felségednek a szövetekezést Anconával tanácsolták, sohasem születtek volna! Felséged a rosszakaratú emberek sugalmazásainak ne nyissa

meg füleit. Az apostoli szent-szék mindig kiváló szeretettel és kegyességgel karolta föl a magyar királyokat, különösen pedig felségedet. Ne tegye föl ő szentségéről, hogy felségedet, az ő fogadott és szeretett fiát, kit úgyszólván maga nevelt,* egyházi büntetésekkel akarná sujtani. A szent-szék, türelemmel és okossággal, nem elhamarkodott elhatározásokkal igyekszik elidegenedett fiait magához visszavezetni. De nem is tudok okot, a mi ő szentségét arra indíthatná, hogy felséged ellen egyházi büntetéseket alkalmazzon. A római király mellett levő pápai követ, kinek eljárásáról megütközéssel és sajnálattal veszek tudomást, bizonyára nem ő szentsége szándéka szerint cselekszik. A menedéklevél kérése semmi egyéb, mint ügyetlenség vagy franczia könnyelműség.»

Mátyás ekkor ismételte, hogy az anconai ügyet mielőbb elintézi. «Ezt korábban azért nem tehettem, mert a váradi püspök a római királlyal való tárgyalásokban van elfoglalva; mihelyt ezeket befejezte, Anconába, s onnan két polgárral a szövetség felbontása végett ő szentségéhez megy. Csak az amnesztiát adja meg ő szentsége az anconaiaknak. Egyébiránt ő szentségét már előbb megnyugtatta szándékaim iránt Fontana

* Ezt a célzást nem értjük. Nincs tudomásunk arról, hogy VIII. Inceze Mátyással ifjú korában összeköttetésben állott.

Ferencz, kit követül küldök hozzá: a (linezi) ösz-szejövetel után pedig a váradi püspököt azonnal útnak indítom a szövetség felbontására.» Mire ismételten hangoztatta ragaszkodását a pápához és az apostoli szent-székhez.

A legátus ekkor azt a kérdést intézte a királyhoz, hogy követe, ki a török császártól imént érkezett vissza, milyen eredménynyel járt el kiküldetésében?*

Mályás egész nyíltsággal válaszolt: «Követeimet a török császár szívesen fogadta. A fegyverszünet tartama alatt okozott károk és sérelmek ügyében indított tárgyalások folyamán a török császár a tőlem elfoglalt két vár közül az egyiket kész volt visszaadni, ha további kártérítési igényekről lemondok; azonban követem kinyilatkoztatta, hogy ilyen egyességre nincs felhatalmazva; ha azonban mind a két vár visszaadatik, azon lesz, hogy én ezzel megelégedjem. Én ugyan erre sem adtam neki felhatalmazást, de ez az eredmény csakugyan kielégítene; remélem, hogy a két vár átadása bekövetkezik. Követemmel két előkelő török kapitány jött, kik a fegyverszünet

* Ez a követ drága ajándékokat hozott magával; egyebek között alamizsnás szent János alexandriai patriarka testét, melyet a király ünnepélyesen fogadott és a budai palotájának kápolnájában helyezett el. (A ferrarai követ 1489 november 27-iki jelentése. Dipl. Eml. IV. 396.)

meghosszabbítása tárgyában levelet hoztak, a melyet még nem vehettem át.»

A *legátus* kérdezé, hogy a fegyverszünet valóban mennyi időre köttetnék meg?

Mátyás: «Megmondom legátus úrnak az igazat: öt esztendőre.»

A *legátus*: «E szerint a török herczeghez esatolt remények füstbe mennek!»

Mátyás: «Nem tehetek róla. Ő szentsége rosszszul bánik velem, és sok pénzt akar a török herczegen szerezni; én pedig nem várhatok tovább. Többször mondtam, hogy ő szentséget rászedik; az hiszi, hogy sok pénzt szerez, és semmit sem ér el. Todom; hogy az egyiptomi szultán most már egy fillért sem adna a herczegért, és kiszolgáltatása érdekében nem tesz többé lépéseket. A hadjárat költségeihez való hozzájárulásra ő szentsége szintén sikertelenül hívja föl a fejedelmeket, kik vagy mentségekkel állanak elő, vagy egyenesen tagadó választ adnak. Én tehát tovább nem várok. A fegyverszünetet megkötöm, mert előnyös föltételekkel, becsületem sérelme nélkül tehetem meg.»

A *legátus*: «Az Istenért, ne siessen a fegyverszünet megkötésével. Várjon legalább addig, míg ő szentségéhez intézendő jelentésemre választ kapok; a török követeknek pedig mondja azt, hogy elhatározását a római királylyal tervezett találkozás után közli velök.»

Mátyás: «Legátus úr ezt nem tehetem. Visz-

szautasíthatom a török császár ajánlatát és elbocsáthatom követeit; de halasztásról nem lehet szó. Én a fegyverszünetet megkötöm.»

A *legátus* most egy ép oly meglepő mint ügyes fordulattal próbált Mátyásra hatni: «Látom, felséged azon dolgozik, hogy Velence egész Olaszország urává váljék. Felséged barátai és szolgái Rómában a török hercegnek felséged részére kiszolgáltatása érdekében minden lehetőt megtettek. Ha felséged most visszavonul: Velencét tengeren és szárazföldön uralomra juttatja.»

Azonban szavai nem tették meg a várt hatást. *Mátyás* röviden válaszolt: «Cselekedjék mindenki úgy, a hogy neki tetszik.» Határozottan kijelentette, hogy a fegyverszünetet megköti. Egszersmind főlemlítette azt a hírt, hogy a jövő nyáron a török császár Rodosz alá küldi hajóhadát és a szigeten erősséget épít.

A legátus megjegyzé, hogy ezt a tervet a lovagrend megghiúsítja. Azonban Mátyás kifejtette, hogy a lovagrend támadó akezióra keptelen, alig képes megvédelmezni várait, a melyek annak a veszélynek vannak kitéve, hogy a törökök az élelmi szerek szállítását megakadályozva, éhséggel megadásra kényszerítik.*

Mátyás elkeseredett hangulata, mely ezen eszmecserében kifejezést nyert, a legátust aggo-

* A legátus 1489. november 27-iki jelentésének eredeti példánya a velencei szent Márk-könyvtárban.

dalmakkal töltötte el; s ezeket még fokozták az értesítések, a miket a szoros titok leple alatt folyó tárgyalásokról szerezni tudott.

Miksa király a maga és atyja nevében felszólította Mátyást, hogy a linczi összejövetelen az egyetemes zsinat összehívásának kérdésével is foglalkozzanak; tudomására hozta, hogy szövetségesei mindnyájan a zsinat összehívása mellett vannak. Mátyás nem utasította vissza a felszólítást; azt válaszolta, hogy előbb a saját szövetségeseivel fog értekezni, s azután közli elhatározását.

Miksa e mellett föltárta azt a hő vágyát, hogy Olaszországba hódító hadjáratot indíthasson; nagy kedvezmények ígéretével igyekezett ezen vállalatához Mátyás közreműködését kieszközölni.*

Miksa tervei egész határozottsággal VIII. Incze személye és az udvaránál uralkodó francia befolyás ellen irányultak.

Mátyás egyelőre tartózkodó állást foglalt el.

* A legátus november 27-iki jelentése a velencei könyvtárban két példányban van meg. Eredetije a «classis X. num. CLXXV.» jelezetű kódex 176-ik száma alatt; egykorú másolata a «classis XIV. num. XCIX.» jelezetű kódex 22. száma alatt. Ezen utóbbi példányban a jelentéshez utóirat van csatolva, mely az imént ismertetett titkos értesítéseket tartalmazza, ezzel a megjegyzéssel, hogy az, a ki vele azokat közölte, fejével játszik. Az utóirat nagy része titkos jegyekkel van írva, a melyeket e sorok írója oldott föl.

A linzi értekezletek kimenetelétől tette függővé azt, hogy politikájának milyen irányt ad.

A legátus ilyen körülmények között fokozott buzgósággal fáradozott, hogy Mátyásban a szent-szék iránt bizalmat keltsen. Meggyőzni igyekezett őt arról, hogy a pápa igaz atyai szeretetet táplál iránta.

Azonban a király azzal a sértő megjegyzéssel válaszolt, hogy a legátus naiv hiszékenységet nevelésének találja.

Elmondotta, hogy legjelentéktelenebb kéréseit sem hallgatta meg a szentatya; így például, nem volt képes kieszközölni, sem azt, hogy néhány szent-ferencz-rendi kolostorba a rend reformált kolostoraiból új lakók telepíttessenek; sem azt, hogy II. Pál pápa elveszett bullája, melyben néki a csehországi eretnekekkel való érintkezésre engedély adatott, újból kiállíttassék. «Hogyan remélheti tehát legátus úr, hogy nagyobb dolgokat vihetek ki ő szentségénél? Az Istenre kérem, erről többé egy szót se szóljon. Ő szentsége a török herczegen pénzt akar szerezni. Isten nevében tartsa meg őt, én nem bánom. Ez ügyben, legátus úr, ne írjon többé ő szentségének. Meglehet, hogy ő szentsége könnyebben adja nekem át a török herczeget, ha tudja, hogy már nem kell nekem.»

A *legátus*: «Nem tudom, ki írhat ilyeneket felségednek? Bárki legyen az, hazugságokat ír. Minden bajnak oka az átkozott Ancona.

A kalocsai érsek ügye szintén alkalmat szolgáltat arra, hogy felségekről rosszat beszéljenek.»

Mátyás: «Az anconai ügy már el van intézve. Mondottam volt, hogy követem Fontana ő szentségét erre nézve meg fogja nyugtatni, és hogy a váradi püspök, kit az anconai szövetség felbontásával bíztam meg, a római királylyal való találkozás után mindjárt útra kel. Ugyanakkor a kalocsai érsek ügyében is megindulhat a tárgyalás, a melynek folyamán eljárásomat igazolni fogom. Azonban higgye el, legátus úr, mindez nem okozna nehézséget. Minden bajnak az a forrása, hogy ő szentsége a török herczegen penzt akar szerezni, és a keresztény népekre adót vet ki. Előre látom, mi fog bekövetkezni. Ő szentsége a török herczeget kis összegért áruba bocsátja, talán a nápolyi királynak, a ki, mint hallom, valami csekélységet ajánl érte. Bevallom, volt idő, mikor megszerezni óhajtottam; azt hittem, hogy ő szentsége, ha engem nem szeret, legalább pénzemet szereti. Ő szentségének bizonyos összeget ajánlottam, a mit a török herczeg anyja és felesége fizettek volna meg. Nem a saját kincstáromból vettem volna ezt a pénzt. Azt hiszem, ő szentségének véleménye szerint is, elég nagy áldozatot hozok azzal, hogy országomat, népeimet és saját személyemet kockára teszem a háborúban, a melynek költségeit legnagyobb részben magamnak kellene elviselnem, mert ő szentségétől nagy segítséget nem várhatok. Ha a török herczeget

annak idején rendelkezésemre bocsátják, szívesen megtettem volna mindent. A hosszú halogatás kétségbe ejtett. A helyzet azóta szintén változott. Azt hiszi legátus úr, hogy a török császár és az egyiptomi szultán között a viszony változatlan maradt? Higye el, hogy változott. Én pedig nem vagyok olyan erős, hogy mind a kettő ellen háborút viselhessek. Most már ő szentsége a herceget tartsa meg magának, vagy pedig adja el, a kinek tetszik.»

A legátus: «Nem értem, hogy felséged miképen vélekedhetik így ő szentsége felől, kitől kegyes leveleket és ígéreteket kapott? Azon, hogy ő szentsége pénzt akar szerezni, felséged nem ütközhetik meg. Nagy háború sok pénzt követel; és felséged maga mondotta, hogy a háborúra csak úgy vállalkozhatik, ha segítséget kap.»

Mátyás: «Kegyes leveleket és ígéreteket csakugyan kaptam. De azt hiszi legátus úr, hogy én szép szavakkal nem tudok szintúgy bánni, mint ti olaszok? Valóban, a török herczeggel nem gondolok többé!»

VIII.

Deczember 10-én érkezett Budára egy római futár, ki több mint harmadfél hónapig volt útban, és szeptember 18-án kelt pápai iratokat hozott magával. Ezekben a legátus újból meg-

biztatott: hasson oda, hogy a nápolyi királyt, ha a szent-szék ellen háborút indít, Mátyás ne segítse.*

Mikor az ortei püspök a pápa üzeneteit *Mátyással* közölte, ez egészen más hangon szólalt meg, mint az előző alkalmakkor. A «keserű szerek» után — mint ő mondani szokta — az «édesekkel» tett kísérletet.

«Legátus úr, jelentse ő szentségének, hogy kora gyermekségetől fogva megszoktam a szent-szék és a pápák iránt hódolatot tanúsítani. Ugyanezek az érzelmek lelkesítenek most is, mikor az aggkor határszéléhez értem. Ő szentsége ne higgye, hogy a nápolyi királyt, ha ő szentsége ellen háborút indít, segíteni fogom. Isten a tanúm, hogy a nápolyi király föllebbezése vagy óvása felől előleges tudomásom nem volt. Ő szentsége legyen bizalommal irántam. De viszont azt sem látnám szívesen, ha ő szentsége indítana háborút a nápolyi király ellen, mert a becsület nem engedné, hogy apósomat és szövetségesemet elhagyjam. Az Istenre kércm ő szentségét, hagyja azt a vén embert békében. Ha ő szentsége az én közbenjárásomat fogadja el, módot találtam volna a béke helyreállítására. Legátus úr, mikor megérkezett, ő szentsége nevében kikérte volt közbenjárásomat; azonban ő szentsége utóbb Medici Lőrinczhez, majd Sforza Lajoshoz, végre pedig a

* Ezeket a pápai iratokat nem birjuk.

velencei köztársasághoz fordult. Erről értesülvén, lemondottam a beavatkozásról. Esküszöm, hogy ha én hozom létre a békekötést és a nápolyi király megszegi azt: megfenyítésére én magam vezetek volna sereget. Hiszi-e, legátus úr, hogy Velence a nápolyi királynak kibékítését ő szentségével őszintén óhajtja? Bizonyára nem. Ő szentsége az én milanói rokonomban nagyon bízik; én pedig állíthatom, hogy az másképen beszél ő szentségével és másképen én velem. Higgye el, igazat beszélek. A spanyol király, kitől ő szentsége szintén sokat vár, a török háború költségeire egy dénárt sem áldozhat; a mók ellen viselt háborút is kevés dicsőséggel fejezte be. Végre a francia királyban bízik ő szentsége; de a fiatal király inkább kormányoztatik, mint kormányoz. Az Istenre kérem ő szentségét, hagyja békességben a nápolyi királyt. Ha ő szentsége kívánja, magamra veszem a fáradságot, hogy kibékítsem vele. Illendő, hogy jó pápa a tisztességes békességet többre becsülje a háborúnál, melynek elkerülése ő szentségére és a nápolyi királyra nézve egyaránt kívánatos. En a béke létrehozása érdekében semmi fáradságtól nem riadok vissza.»

A legátus, december 26-iki jelentésében kiemeli, hogy Mátyás «még sok egyebet mondott, tiszteletét és hódolatát a szent-székiránthirdetve.»

Négy nappal ezen jelentés elküldése után, egy újabb pápai futár érkezett Budára, az októ-

ber 15-iki jelentésre szóló válaszszal,¹ melyben a pápa határozottabb formában igéri, hogy Dsem herceget Mátyásnak kiszolgáltatja, mivel a franczia király beleegyezését megkapta.²

Ez a közlés most már nem elégítette ki Mátyást, a ki keserű szavakkal tolmácsolta elégtelenségét: «Legátus úr, noha nem vagyok olasz, szép szavakkal én is tudnék élni. Azonban nyíltan kijelentem: a török herczeggel ő szentsége tegyen a mit akar; ám tartsa magánál harmincz vagy száz esztendeig, egy szót sem szólok róla. A franczia király kötelezte magát, hogy a herceget másnak nem szolgáltatja ki, csak nekem; de ő szentsége bizonyára jól megfontolta, hogy mit cselekszik.»

Mindazáltal másrésről újból hangoztatta készségét, hogy «ő szentsége parancsainak hódolva» az anconai szövetséget felbontja; a felelősséget azért, hogy ez még nem történt meg, ez alkalommal is Drági Tamásra hárítván. «Esküszöm, — mondá egyebek között — hogy Drági Tamásnak azt az utasítást adtam, a mit legátus úrral közöltem; előmutathatom fogalmazatát. Legyen ő szentsége irántam bizalommal és semmitől se féljen.» Egyúttal közlé, hogy Camerino

¹ Ezt, sajnos, nem birjuk.

² A franczia királynak Rómába küldött követe részére adott utasítását ismerteti Thuasne: 249.

urával az egységet nem köti meg, mivel ezt ő szentsége ellenzi; azonban zsoldjába fogadja őt, ha ő szentsége megengedi.»

A *legátus* megjegyzé, hogy ezek a tárgyalások ő szentségét kellemetlenül érintik.

Mályás erre kijelentette, hogy a camerinói követet «üres kézzel» bocsátja el és Velenczével a békességet fönn akarja tartani, a miért is hálásan fogadja ő szentsége közbenjárását, ámbár előre látja, hogy fáradozása kárba vész. «A velenceiek — úgymond — nem szűnnek meg sérelmekkel ingerelni alattvalóimat, a hol csak tehetik, károsítják, és a ragúzai kereskedőket súlyos vámmokkal terhelik. Ő szentségének azt mondják ugyan, hogy velem békében akarnak élni; de elbizakodva ő szentsége pártfogásában, minden tőlük telhető gonoszságot elkövetnek. Mindamellett esedezem, hogy ő szentsége a béke föntartása érdekében tegye meg azt, a mi hatalmában áll. Hálás leszek érte, ha ő szentsége kedvéért a velenceiek nekem és a ragúzaiaknak békét hagynak.»

A *legátus* ezután a római királylyal folyamatban levő tárgyalások felől kérdezősködván, Mátyástól a következő felvilágosítást kapta:

«Legátus úr bejelentheti ő szentségének, hogy a római király ajánlata szerint, ha azt, amit Krainban és Stiriában foglaltam el, visszaadom: azt, a mi Istria, Karinthia és Alsó-Ausztria területén kezeimben van, megtarthatom addig, a míg érte meghatározott időben bizonyos váltság összeg

lefizettetik. Ebben én megnyugodtam. Azonban a császár attól tette függővé az ő jóváhagyását, hogy én Németújhelyt és némely más ausztriai várat is visszaadjam. Erre nem állhattam rá. Így most már nem tudom, hogy mi történik. Én a római királylyal az alkut rég megkötöttem volna, ha a császár meg nem zavarja. A római király ismételtén kijelentette, hogy ha a császár az egyességet jóvá nem hagyja, ő visszavonul Flandriába, és atyja életében többé onnan nem jó elő. A német urak pedig világosan megmondották a császárnak: «felséged elutasítja a kínálkozó békeséget és azt akarja, hogy mi szüntelenül háborúskodjunk; de a magyar királynak ellenállari miként felséged nem volt képes, úgy mi sem vagyunk képesek; tehát a legelső támadás bekövetkeztével meghódolunk neki. A császár azonban fia és az urak ellenvetéseivel nem törődik; ragaszkodik a követeléshez, hogy Németújhelyt visszaadjam neki.»

Azután Mátyás a nápolyi ügyre tért át; ismételte kérelmét, hogy a pápa a nápolyi királyt hagyja békében és azt az ajánlatát, hogy a békeség létrehozására vállalkozik. Egyúttal kifejtette, hogy a pápa nem képes a nápolyi királyt trónjától megfosztani. «Ő szentsége — úgymond — semmit sem várhat Velenczétől, mely szívesen látja, ha ő szentsége minden erejét háborúban fölemészti, de segítséget nyújtani nem fog. A milánóiak az utolsó háborúban sem teljesítet-

ték ígéreteiket, sőt épen az ellenkezőjét tették annak, a mire kötelesek voltak. A florencziek mindig a körülményekhez alkalmazkodnak; az a sógorság, a mi ő szentsége és a Medici-család között létrejött, ő szentségére előnyt nem fog hozni. A francia királyba hiába bízik ő szentsége; mit is várhatni olyan államtól, melyet asszony kormányoz? A spanyol király nagy ígérekkel igyekszik ő szentségétől a nápolyi királyság adományozását kieszközölni, azonban a háború költségeihez egy dénárral sem képes hozzájárulni. Követem, a ki Spanyolországból a minap visszaérkezett, jelenti, hogy ott egyebet üres szavaknál nem lehet kapni. Egyébiránt uralkodót országából elűzni nem könnyű föladat; mert mindig találkoznak fejedelmek és urak, a kik nem tűrik, hogy a papok súlyos igát vessenek a királyok nyakába. Ha tehát ő szentsége a nápolyi királlyal békességre akar lépni, én szívesen és hálás érzéssel vállalom el a közbenjárást.»

Ez a nyilatkozat mély benyomást tett a legátusra, ki nem kételkedett abban, hogy ha a pápa a nápolyi király ellen háborút indít, Mátyás az utóbbinak segítséget fog nyújtani. Azért hathatósan ajánlotta, hogy a pápa fogadja el a magyar király ajánlatát, és közbenjárása mellett Ferdinánddal lépjen egyességre.*

* Mátyás ezen alkalommal egy másik olaszországi bonyodalom megoldására is ajánlkozott. Pesaro város

A legátus ezt a jelentését 1490. január 6-án indította Rómába.* Harmadnapra azután Mátyás útra kelt Bécsbe, a honnan a linzi összejövetelre volt menendő. Útközben Visegrádon, Esztergomban, Tatán, Pozsonyban hosszabb időre megállapodván, csak február második felében érkezett az osztrák fővárosba.

Arról, vajjon a legátus az ő kíséretében volt-e vagy egyenesen utazott Bécsbe, nincs tudomásunk. Az utazás szórakozásai, Mátyás gyakori gyengélkedése, az osztrák és csehországi ügyekkel való elfoglaltsága okozták, hogy az 1490-ik év első három hónapjában háttérbe szorultak azok az ügyek, a miket a pápai legatussal tárgyalt, a ki ennél fogva jelentéseket sem küldött Rómába.

Ezalatt VIII. Incze 1489. deczember 7-ikén kelt iratában értesítette a keresztény hatalmaságokat, hogy miután a keresztes hadjárat megindítására vonatkozó terve helyeslésükkel talál-

és területe a római szent-szék fenhatósága alá tartozó apró fejedelemséget képezett, melyet urának a Sforza-családból származó János herczegnek halála után a pápa az özvegyre és mostoha fiára ruházott. Az utóbbi azonban mostoha anyját börtönbe vetette és a hatalmat magához ragadta. Mátyás most felhatalmazást kért a pápától, hogy magyarországi és nápolyi hadak az özvegyet kiszabadítsák és visszahelyezzék. Attól félt, hogy vagy Flórencz vagy Velenceze ejti hatalmába Pesárót, és azután innen Anconára is kiterjeszti uralmát.

* Eredetije a szent Márk-könyvtárban.

kozott, a részletek megállapítása tárgyában tartandó értekezletet, a jövő (1490.) év márczius 25-ikén fogja megnyitni.¹

Néhány héttel az értekezlet megnyitása előtt, 1490 márczius elején — az egyiptomi szultán követe érkezett Rómába, és azt az ajánlatot hozta magával, hogy uralkodója, ha neki Dsem herceget kiszolgáltatják, kétszázezer aranyat fizet, a keresztény hatalmasságok szövetségéhez csatlakozik és a keresztényektől elfoglalt bizonyos területeket visszaad. Azonban VIII. Incze most állhatatosan ragaszkodott azon elhatározásához, hogy Dsemet Mátyásnak bocsátja rendelkezésére. A milánói fejedelem követe előtt úgy nyilatkozott, hogy az egyiptomi szultán, akármilyen nagy összeget ajánlana is, nem kapja meg a török herceget, a kit csak a magyar királynak szolgál-tathat ki, mint a ki őt a kereszténység javára a legsikeresebben használhatja föl.²

A keresztény hatalmasságok követeinek római értekezlete a kitűzött napon ünnepélyesen megnyitott, és hozzá fogott a keresztes hadjárat részletes tervének kidolgozásához.³ Azonban ezzel egyidőben a halál elragadta azt, a ki

¹ A lengyel királyhoz intézett levelét kiadta Theiner: Monumenta Poloniae. II. 251.

² A milánói követ 1480 márczius 18-iki jelentését közli Thuasne: 265.

³ Ezi ismerteti Thuasne: 226.

a terv végrehajtásában a legfőbb tényező lett volna.

Mátyás király 1490. ápril 6-ikán az osztrák fővárosban elhunyt. A pápai legátus tanuja volt haláltusájának, és tetemét lekísérte végső nyugalma helyére Székesfehérvárra; majd jelen volt a királyválasztó országgyűlésen, és II. Ulászlót a magyar trón elfoglalásánál a szent-szék nevében üdvözölte. Azonban már június 24-én azzal a kéréssel fordult a pápához, hogy hívja vissza.¹ Ez miután kívánsága teljesült, szeptember második felében elhagyta hazánkat. Ez alkalommal a magyarországi főpapok, VIII. Inczéhez levelet intéztek, melyben magasztaló kifejezésekkel szólanak arról a buzgóságról, a melylyel küldetésében a legátus eljár, a szolgálatokról, a mikkel őket és az országot hálára kötelezte.²

¹ A legátusnak 1490 ápril 6., június 24 és július 24-ikén kelt jelentései a velencei szén Márk-könyvtár idézett kódexében.

² «Qui — írják róla — apud nos ante obitum . . . Matthie regis . . . summa cum dignitate atque bene beateque vixit, et posthac in ista fluctuatione rerum nostrarum . . . ita se gessit et habuit, ut presencia, dignitate, auctoritateque sua nos et ecclesias nostras plurimum ornaverit et auxerit, pro tutanda vendicandaque libertate ecclesiastica summam operam, laborem studiumque adhibuit, pro qua paratus una nobiscum semper fuit, tam periculo rerum, discriminique capitis ubique decertare. Quidquid malignitate hominum, contra ecclesiam Dei commentum molitumque est, cura, sollicitudine animi, dexteritate ingenii, prudenter id com-

Elismerő ítéletöket a történetírás magáévá fogja tenni.*

posuit, lites nonnullas et fraterna aliorumque dissidia consultissime diremit, aut certe fomitem maligne conceptum sensim extinxit, neque eum in alas flammæ odii exurgere passus est; . . . ut veritatis et integerrime sue vite testimonium nostra sponte perhibere; et jure optimo quod vidimus atque sentimus testari debeamus, id est: Dignitatem auctoritatemque suam, quam a sanctitate vestra . . . accepit, maximo usui et ornamento nobis et ecclesiis nostris fuisse . . . » 1490 szeptember 22-ikén kelt levelök eredetije ugyanott.

* Pecchinoli rövid ideig élte túl visszatérését Olaszországba. Civitavecchiában, melynek parancsnokává neveztetett ki, 1492-ben halt meg. Tetemét a civita-castellani székesegyházban helyezték örök nyugalomra. (Ughelli Italia Sacra. I. 601.)

